

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Nepilna laika klātie

Otrā līmeņa īsā profesionālā studiju programma “Skolotājs logopēds”

KATRĪNA LIENE JANSONE

**ĢIMENES LĪDZDALĪBA SKAŅU IZRUNAS
NOSTIPRINĀŠANAS POSMĀ 5 – 6 GADUS VECIEM
BĒRNIEM AR FONĒTISKI FONEMĀTISKIEM
TRAUCĒJUMIEM IZMANTOJOT TEHNOLOĢIJAS**

Diplomdarbs

Darba vadītājs

lektore

Akadēmiskais amats

Mg. paed.

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Ilze Vilka

Vārds, uzvārds

Paraksts

CĒSIS 2021

Anotācija

Diplomdarba nosaukums: “Ģimenes līdzdalība skaņu izrunas nostiprināšanas posmā 5 – 6 gadus veciem bērniem ar fonētiski fonemātiskiem traucējumiem izmantojot tehnoloģijas”.

Darba autore: Katrīna Liene Jansone, Latvijas Universitātes, Skolotāja logopēda 2. kursa studente.

Darba vadītāja: Mg. Pead. Ilze Vilka

Pētījuma mērķis: teorētiski izzināt un eksperimentālā darbībā pārbaudīt kā tehnoloģijas var sekmēt skaņu izrunas nostiprināšanu 5 – 6 gadus veciem bērniem. Lai sasniegtu mērķi, tika izvirzīti uzdevumi:

1. teorētiskās literatūras analīze par pētāmo problēmu;
2. noteikt logopēdiskās pārbaudes kritērijus, rādītājus, vērtējuma līmeņus;
3. izveidot perspektīvo darba plānojumu korekcijas darbam ģimenes līdzdalībai;
4. veikt pedagoģisko izmēģinājuma darbību skaņu izrunas nostiprināšanai, izmantojot tehnoloģijas;
5. analizēt pētījumā iegūtos datus.

Diplomdarbs sastāv no ievada, trīs nodaļām: teorētiskā nodaļa par 5 – 6 gadus vecu bērnu vispārīgās attīstības raksturojumu, runas traucējuma raksturojuma, empīriskā pētījuma secinājumiem. Kopumā diplomdarba apjoms ir 60 lappuses, izmantotās literatūras sastāv no 21 vienībām un avotu saraksta ar 3 vienībām, kā arī no 9 pielikumiem.

Atslēgas vārdi: fonētiski fonemātiskie traucējumi, 5 – 6 gadu vecu bērnu raksturojums, sadarbība, tehnoloģijas.

Abstract

Title of the diploma: “Family involvement in the sounds pronunciation strengthening phase in children 5-6 years of age with phonetic phonetic disabilities using technology”.

Author of the diploma: Katrīna Liene Jansone, 2nd year student of Speech and Language Therapy at the University of Latvia.

Scientific supervisor: Mg. pead. Ilze Vilka

The aim of the diploma was. to theoretically investigate and experimentally test how technology can contribute to the consolidation of sound pronunciation in 5-6 year old children.

To achieve the aim, the following objectives were set:

1. analysis of theoretical literature on the problem under study;
2. to define the criteria, indicators, assessment levels of the speech therapy test;
3. to develop a prospective work plan for correction work with family participation;
4. to carry out a pedagogical pilot activity to strengthen sound pronunciation using technology;
5. to analyse the data obtained in the study.

The thesis consists of an introduction, three chapters: a theoretical chapter on the characteristics of the general development of children aged 5-6 years, a chapter on the characteristics of speech disorders, and the conclusions of the empirical study. The thesis consists of 60 pages, 21 references, 3 references and 9 appendices.

Keywords: phonetic-phonemic disorders, characteristics of 5-6 year old children, cooperation, technology.

Saturs

Anotācija.....	2
Abstract.....	3
Ievads.....	5
1. 5–6 gadus vecu bērnu vispārīgs attīstības raksturojums.....	7
2. Runas traucējumu raksturojums izvēlētā temata ietvaros.....	19
2.1. Fonētiski fonemātisko traucējumu raksturojums.....	19
2.2. Ģimenes un logopēda sadarbība runas traucējumu korekcijā.....	24
2.3. Tehnoloģiju izmantošanas iespējas skaņu nostiprināšanas posmā bērniem ar fonētiski fonemātiskiem traucējumiem.....	31
3. Empīriskais pētījums.....	38
3.1. Pētījumu metodoloģija. Bērna raksturojums.....	38
3.2. Koriģējoši attītošās darbības atspoguļojums.....	51
3.3. Pētījumā iegūto rezultātu analīze.....	53
Secinājumi.....	57
Izmantotā literatūra.....	59
Izmantotie avoti.....	61
Pielikumi.....	62

Ievads

21.gadsimts mūs ir īpaši pārsteidzis nesagatavotus, gan pedagogus, gan vecākus, kā arī bērnus. Pasaule piedzīvo spēcīgu tehnoloģiju ietekmi it visur, visas dzīves jomas tiek skartas, cilvēce ir spiesta mainīties šajā laikmetā, rast jaunus risinājumus ar tehnoloģiju palīdzību. Šobrīd bērni ir šo pārmaiņu epicentrā (Prudņikova, Jankovska, 2017). Skolotāju logopēdu darbs norisinās individuāli, pielāgojot metodes katram bērnam, kas atbilst šobrīd arī vienotajai kompetenču izglītības programmai visā Latvijā. Ārkārtas situācijas laikā, kas tika ieviesta Latvijā, kā arī visā pasaulē, nodarbības ar logopēdiem norisinājās attālinātā veidā. Logopēdam, pielāgojoties situācijai, tika dota iespēja izmantot tehnoloģijas sadarbībā ar ģimeni un bērnu, lai turpinātu valodas attīstību arī attālinātā veidā. Sadarbība ar vecākiem visās formās ir īpaši svarīga, lai veidotu bērna attīstībai labāko pamatu. Situācijā, kad nav atļauta saskarsme un bērns ir jāatstāj pie pirmsskolas izlītības durvīm, tehnoloģijas kā komunikācijas un sadarbības veids ir ātrs un pielāgojams gan logopēdam, gan ģimenei.

Pētījuma objekts

Fonētiski fonemātisko traucējumu korekcija 5 – 6 gadus veciem bērniem.

Pētījuma priekšmets

Ģimenes līdzdalība skaņu izrunas nostiprināšanā izmantojot tehnoloģijas.

Mērķis – Teorētiski izziņāt un eksperimentālā darbībā pārbaudīt kā tehnoloģijas var sekmēt skaņu izrunas nostiprināšanu 5 – 6 gadus veciem bērniem.

Hipotēze

Fonētisko fonemātisko traucējumu korekcija būs sekmīga ja:

- pastāvēs sadarbība starp pedagogu, bērnu un ģimeni runas traucējuma novēršanā;
- sadarbojoties ar ģimeni, tiks atbilstīgi bērnu vajadzībām izmantotas tehnoloģijas.

Pētījuma uzdevumi:

- teorētiskās literatūras analīze par pētāmo problēmu;
- noteikt logopēdiskās pārbaudes kritērijus, rādītājus, vērtējuma līmeņus;
- izveidot perspektīvo darba plānojumu korekcijas darbam ģimenes līdzdalībai;
- veikt pedagoģisko izmēģinājuma darbību skaņu izrunas nostiprināšanai, izmantojot tehnoloģijas;
- analizēt pētījumā iegūtos datus.

Pētījums metodes

1. Teorētiskā: teorētiskās literatūras analīze problēmas skatījumā.

2. Empīriskās:

- bērnu novērošana;
- bērna runas logopēdiskā izpēte;
- izstrādāt uzdevumus bērniem;
- pedagoģiskā izmēģinājuma darbība;

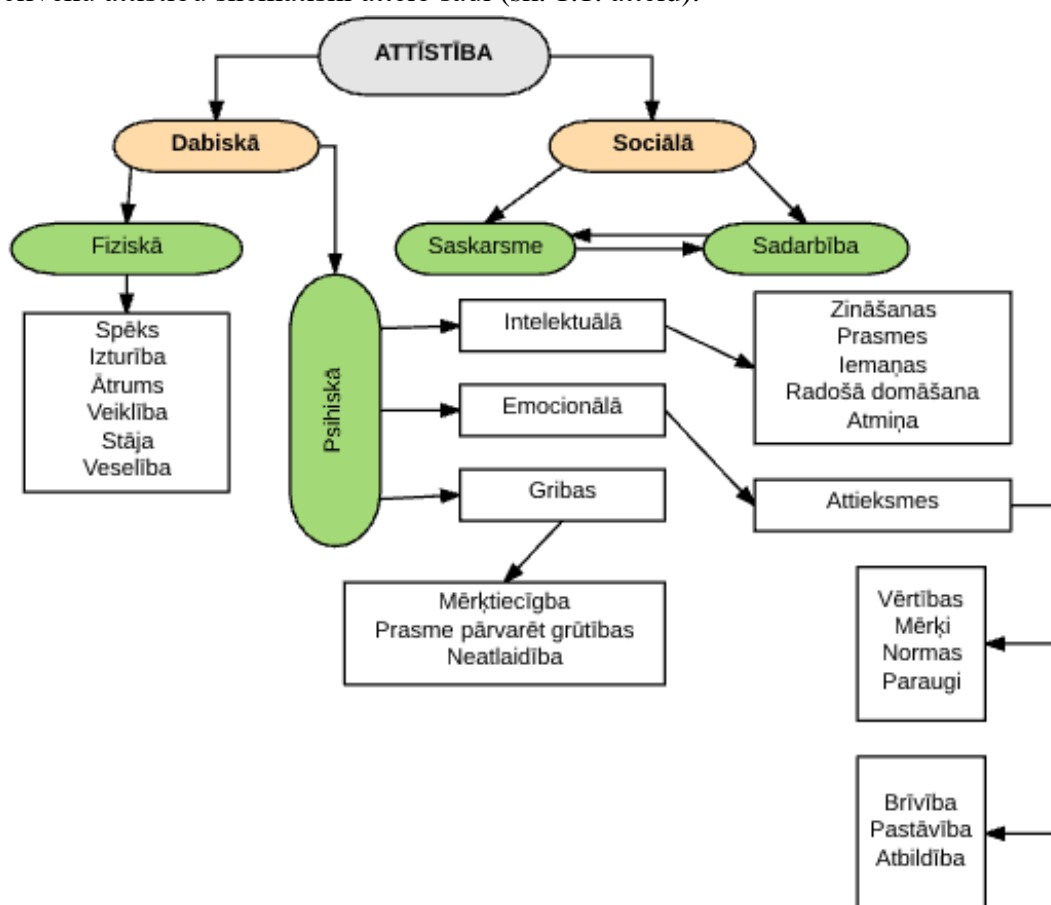
pētījuma datu apstrāde un analīze.

Pētījuma bāze – Cēsu novada X pirmsskolas izglītības iestādes 16 bērns, un 30 bērnu vecāki, taču padziļinātā izpēte tika veikta vienam bērnam.

1. 5–6 gadus vecu bērnu vispārīgs attīstības raksturojums

Attīstības gaita katram bērnam ir individuāla, tāpēc būtiski ir skatīties katra individuālo attīstību, taču, lai vecākiem un pedagogiem būtu vieglāk sekot līdzi, ir jāievēro jau iepriekš izstrādāti vispārīgās attīstības rādītāji. Tāpēc pedagogiem, kā arī logopēdiem ir jāpievērš uzmanība katra bērna individuālajam dzīves modelim, lai veiksmīgāk spētu strādāt ar bērnu.

Katrā vecumposmā liela nozīme ir trīs svarīgām jomām - fiziskai attīstībai, psiholoģiskajai attīstībai un sociālajai attīstībai. 5 – 6 gadus veci bērni tiek gatavoti skolas gaitām, taču būtiski ir atcerēties, ka tieši šajā vecumā bērnos attīstās personība un tai arī ir jāpievērš liela uzmanība. Šajā darbā darba autore apskata visas attīstības jomas. A. Špona (2004) cilvēku attīstību shematiski attēlo šādi (sk. 1.1. attēlu).

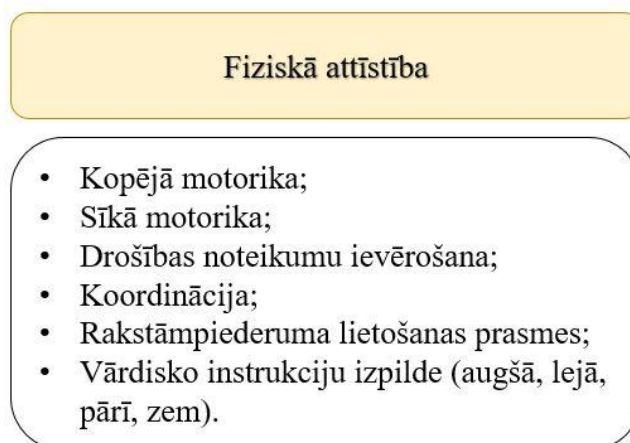

1.1.attēls. Cilvēka attīstība (pēc Špona, 2004)

1.1. attēlā, pēc autores domām, var uzskatāmi redzēt kas ietekmē cilvēka attīstību veselumā, kādas spējas ietilpst katrā attīstības jomā. Kā pirmo darba autore apskatīs fizisko attīstību un kas tajā ietilpst.

Fiziskā attīstība

Lai skaidrāk izprastu jēdzienu fiziskā attīstība, jāapskata tiešais skaidrojums – “organisma morfoloģisko un funkcionālo īpašību izmainīšanās process tā individuālās attīstības gaitā” (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2020, 100). Kādas prasmes, zināšanas un attieksmes ietilpst fiziskajā attīstībā, ir apkopotas (sk. 1.2. attēlu).

1.2.attēls. Fiziskā attīstība (Jankovska, Prudņikova, 2015)

Šajā vecumposmā novērojama kustību atktivitāte, kas ir palielinājusies salīdzinot ar citiem vecumposmiem. Kā arī fiziskā ķermeņa augšanai ir liela nozīme, jo bērns kļūst spēcīgāks, pieaugot muskuļu masai. Šajā vecumā uzmanība jāpievērš līdzvara sajūtai, jo tās pamatā ir vestibulārais aparāts, jo tas ir ļoti saistīts ar redzi (Kaņepēja, 2003). Pēc darba autores domām, ja pedagogs novēro problēmas ar līdzsvaru, vajadzētu papildus pārbaudīt redzi, kas ietekmē bērna turpmāko attīstību.

5 – 6 gadus veciem bērniem novērojama koordinācijas spēju pilnveidošanās – to var novērot veicot sarežģītākas kustības, kā piemēram, lēkājot uz vienas kājas, izpildot tādus vingrinājumus kā rāpšanos pa stieņiem, lēcieni uz priekšu, kas ir lielāki kā mazākā vecumposmā (Svence, 1999, 77).

Bērna darbības paliek arvien apzinātākas, pieaug bērna kustību spēks, kustības ir kontrolētākas, plaukstas muskuļu attīstība kļūst spēcīgāka un koordinācija dod bērnam iespēju (Golubina, 2007, 112):

- pareizi noturēt zīmuli;
- siet mezglus (vīt un pīt);
- vērt;
- veikt dažādas precīzas darbības.

Sīkā pirkstu muskulatūra šajā vecumposmā turpina attīstīties. Svarīgi ir trenēt darbības, kas attīsta sīko pirkstu muskulatūru, kā piemēram - griezt ar šķērēm, aplicēšana, precīzi veikt

jebkuru darbību, strādājot ar krāsām, vēršana. Citiem bērniem jāturpina attīstīt zīmuļa satveršana. Šīs visas prasmes būs nepieciešamas turpmākajā dzīvē (Svence, 1999, 78).

Bērni pirmsskolas izglītības iestādēs (turpmāk PII) veic smalkus un sarežģītus darbus, šie darbi ir būtiski nozīmīgi runas attīstībā. Pirms runas attīstības attīstās smalkās roku pirkstu kustības, vēlāk var novērot zilbju artikulāciju, līdz ar to autore secina, ka jo spēcīgāk attīstīta ir sīko pirkstu muskulatūra, jo veiksmīgāk un ātrāk attīstās valoda (Aizporiete, 2012, 11).

Apskatot fizisko attīstību, tajā ietilps arī acu un roku koordinācijas prasmes. 5 – 6 gadu vecumā acu attīstība vēl turpinās, tāpēc arī šajā vecumposmā bērns apgūst prasmi koncentrēt savu skatienu uz sīkiem priekšmetiem, kā arī vienlaikus ieraudzīt arī citas. Atšķirības var novērot arī pa dzimumiem: zēni vairāk attīstās vizuāli, piemēram, attīstās lielie muskuļi, tāpēc viņi ir spēcīgāki, taču meitenēm var novērot attīstītāku sīko pirkstu muskulatūru un precizitāti (Svence, 1999, 77).

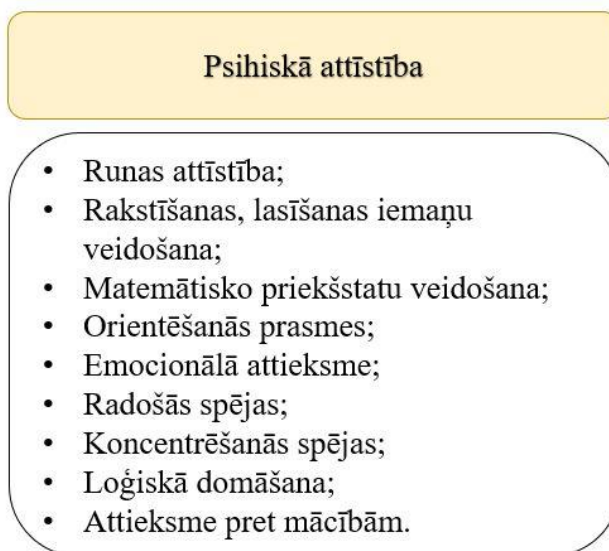
Bērni ar fonētiski fonemātiskiem traucējumiem pie logopeda nonāk ar nepareiziem fonētiskiem sakariem, kas notiek galvas smadzenēs. Šiem bērniem ir mēles un lūpu funkcionālie kustību traucējumi. Šos traucējumus arī ietekmē nepilnīga skaņas uztveršana – dzirde (Hadaņonoka, Hadaņonoka, 2013, 48). Šiem bērniem ir traucēta runas dzirde, kā arī runas kustību analizatoru darbība, ko var novērot kā mazspēju diferencēt skaņas, gan pēc artikulācijas, gan pēc akustiskām pazīmēm. Ir grūtības analizēt vārdā skaņas (Miltiņa, 2008, 193).

I. Miltiņa savā grāmatā atsaucas uz I. Tukišu un P. Vucenlīdzānu, kas atzīmē, ka bērni, kuriem ir skaņu izrunas traucējumi, tiem ir novērojams artikulācijas aparāta kustību vājums, kā arī sarežģītāk veikt roku sīkās muskulatūras pareizi koordinētus uzdevumus (Miltiņa, 2017, 22).

Šiem bērniem ir tā sauktais ķermenisko kustību mazbriedums, kas izpaužas un to var novērot, kad tiek izmantots artikulācijas aparāts – grūtības diferencēt skaņas (Miltiņa, 2017, 22).

Psihiskā attīstība.

Kā katra no jomām, arī psihiskās attīstības joma sastāv no prasmēm, kas ir savstarpēji saistītas un nozīmīgas bērna attīstībā. Svarīgi izprast, ka šīs prasmes, iemaņas un attieksmes attīstās vislabāk, ja ir pedagoģiski atbilstoša vide un ietekme, jo šī attīstība norisinās nepārtraukti. Psihiskajā attīstībā ietilpst vairākas prasmes (sk. 1.3. attēlu).

1.3.attēls. Psihiskā attīstība (Jankovska, Prudņikova, 2015)

Runai ir būtiska loma bērna attīstībā, lai tā veiksmīgi pilnveidotos, bērnam jāzina sava valoda, lai izteiktu vēlmes un vajadzības. Runa atrodas nepārtrauktā mijiedarbībā ar domāšanu, apziņu, atmiņu, uztveri, uzmanību, emocijām utt., (Tūbele, 2002,14). Šajā vecumposmā pieaug vārdu krājums, strauji apgūst arī valodas gramatiskās formas, kā arī jēdzieni tiek lietoti pastiprinātāk (Svence, 1999, 86). 5 – 6 gadu vecumā bērns savu runu izmanto darbību komentēšanai, plānošanai, kā arī spēj regulēt savu darbību ar runas palīdzību (Miltiņa, 2017, 23). Veidojas vairāk dialogs, ne tik daudz monologs, jo mācās arī izprast ko otrs vēlēties pateikt un izprast cita cilvēka domas. Bērnam attīstās ne tikai mutvārdu runa, bet arī iekšējā runa, tā attīstās vairākos posmos. Pirmajā posmā bērns fiksē darbību un tās rezultātu (sekas), kā piemēram, es izdzeru ūdeni. Nākamajā posmā bērns pāriet uz plānošanu: ko darīs un kā darīs, piemēram, kur es varu ieliet vēl (Svence, 1999, 86).

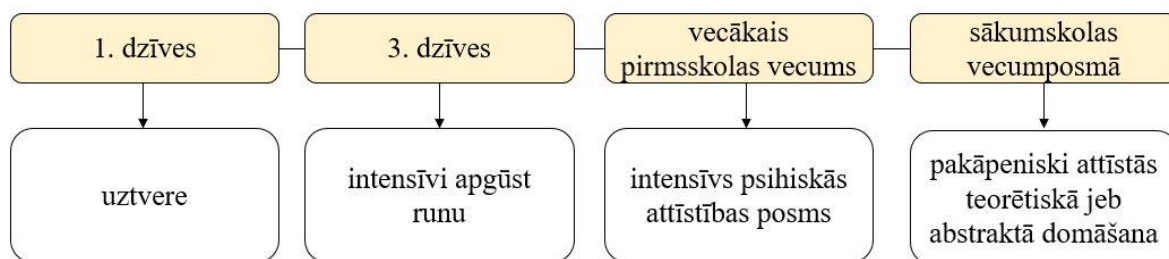
Lai izprastu kāda ir bērna receptīvā valoda - valodas izpratne un, lai saprastu kāda ir ekspresīvā valoda, ko dzirdam, tas ir apkopots (sk. 1.4. attēlā), (Tūbele, 2019, 76).

	Receptīvā valoda	Ekspresīvā valoda
5 gadi	<ul style="list-style-type: none"> Saprot 2500 līdz 2800 vārdus; Izpilda sarežģītākus trīsdaļīgus norādījumus; Pazīst atskaņas; Pazīst galvenās krāsas; Saprot jēdzienus smags/viegls, skaļš/kluss, garš/īss; 	<ul style="list-style-type: none"> Nosauc vairākas krāsas; Atbild uz vienkāršiem jautājumiem “kad?”, “cik bieži?”, “cik ilgi?”; Jautā par vārda nozīmi; Pareizi izstāsta garu stāstu; Saskaita 10 objektus; Var nosaukt pirmo, vidējo un pēdējo objektu virknē; Lieto darbības vārdu nākotnes formā; Saskaņo īpašības vārdus un lietvārdus; Atvasina lietvārdus ar “-tājs” (“zīmētājs”)
6 gadi	<ul style="list-style-type: none"> Saprot 13 000 vārdu; Saprot pretstatus ātri/lēni; Saprot skaitļu jēdzienus līdz 10; Pazīst naudu; Parāda pusi, veselo; labo un kreiso pusi; Sakārto objektus pēc formas vai krāsas 	<ul style="list-style-type: none"> Var atbildēt uz jautājumiem “kas būtu, ja ...”; Saskaita 12 objektus; Iemācās skaitīt līdz 30; Nosauc visus alfabēta burtus; Raksturo objektu līdzīgās un atšķirīgās īpašības; Raksturo novietojumu vai virzību “caur”, “pretī”; Nosauc objektu stāvokli: “pirmais”, “otrais”; Secīgi nosauc nedēļas dienas; Sāk lietot apstākļa vārdus (“lēnām”); Skaidri izrunā “f”
6,5 gadi		<ul style="list-style-type: none"> Skaidri izrunā “v/ t / l / ž / š “

1.4.attēls. Valodas normālas attīstības kritēriji (pēc Smitas, Strikas, 1998)

Pēc darba autores domām, šis attēls noder, lai izvērtētu valodas attīstību, taču būtiski skatīties valodas attīstības gaitu kopumā, ne tikai pēc valodas normālas attīstības kritērijiem, ko ir izstrādājuši speciālisti.

Psihiskajā attīstībā ietilpst ne tikai runa, bet arī citas jomas, kas ir būtiskas attīstībai. Savā grāmatā, I. Puškarevs, atsaucas uz Ļ. Vigotski, kas bērna runā par to, ka bērna psihiskā attīstība norisinās atšķirīgos tempos, atkarīgi no laika posma. Vienmēr būs tā, ka kādā no attīstības stadijām, kāda psihe funkcija attīstīsies straujāk un tāpēc tā būs dominējoša (sk.1.5. attēlu).

1.5.attēls. Psihes attīstības posmi (Puškarevs, 2001, 38)

Uztvere 5 – 6 gadu vecumā turpina veidoties. Veidojas priekšmetu formu uztvere, telpas uztvere un laika uztvere (Svence, 1999, 80).

G. Svence savā grāmatā atsuucas uz Ž.Piažē, kurš bērņus pirmsskolas vecumposmā iedala pirmsoperacionālajā attīstības stadijā, ko raksturo, ka galvenā pazīme ir tā, ka bērņi šajā vecumposmā izmanto simbolus arī valodas apguvei. Viss ko bērņs mācās un apgūst notiek caur simboliem. Apgūst simbolus atdarinot rotaļās, caur pieredzi un tad veido asociācijas, ko atspoguļo savā valodā (Svence, 1999, 80).

5 – 6 gadu veci bērņi spēj noteikt, ar redzes starpniecību, priekšmetu formu, lielumu, kā arī krāsu, spēj veidot kopsakarības, salīdzinot tos savā starpā (Miltiņa, 2017, 22). I. Miltiņa (2017) savā grāmatā atsaucas uz tādiem autoriem kā S. Tūbele, T. Landra, T. Šūmane, kas uzskata, ka uztvere bērņiem ir saistīta ar darbošanos, bērņs spēj veiksmīgāk uztvert tos priekšmetus un parādības, kas viņam dod pozitīvu emocionālo reakciju. Bērņiem īpaši svarīgi ir telpas uztvere, tās attīstībai svarīgi ir bērņam iespēja gan aptaustīt, gan redzēt, bet arī nozīmīgs vecākajā pirmsskolas posmā ir vārdiskais apzīmējums, kas sevī ietver objekta atrašanās vietu, virzienu, tuvumu – tālumu, šis kopums veido telpisko izpratni.

Tāpat arī autore I. Miltiņa (2017) raksta par to, ka domāšana un runas attīstība ietekmē laika uztveri, ja šīs abas jomas ir attīstītas, tad bērņam ir vieglāk iemācīties abstraktos laika apzīmējumus ar reālā laika izpratni, kā piemēram, ko nozīmē “ šodien”, “rīt” u.c. Savukārt dzirdes uztveres pilnveidojas rotaļnodarbībās, kur tiek izmantotas runas un mūzikas elementi. Runas attīstība un muzikālās dzirdes attīstība PII iespējama tad, kas norisinās aktīva darbība, kā piemēram, klausoties, runājot, lasot un rakstot, attīstās runa, mūzikalitāte attīstās tad, kad bērņi klausās, dziet, spēlējas vai dejo.

Atmiņa ir psihofizioloģisks process, kurā iepilpst tādas funkcijas kā iegaumēšana, saglabāšana un reproducēšana. Vecākajā pirmsskolas posmā atmiņa, kas iepriekš bija netīšā, pāriet uz tīšo iegaumēšanu. Kā arī bērņiem 5 – 6 gadu vecumā attīstās tēlainā atmiņa (Svence, 1999, 80).

D. Lieģeniece savā grāmatā atspoguļo to, kā bērns spēj informāciju atcerēties visveiksmīgāk (sk. 1.6. attēlu).

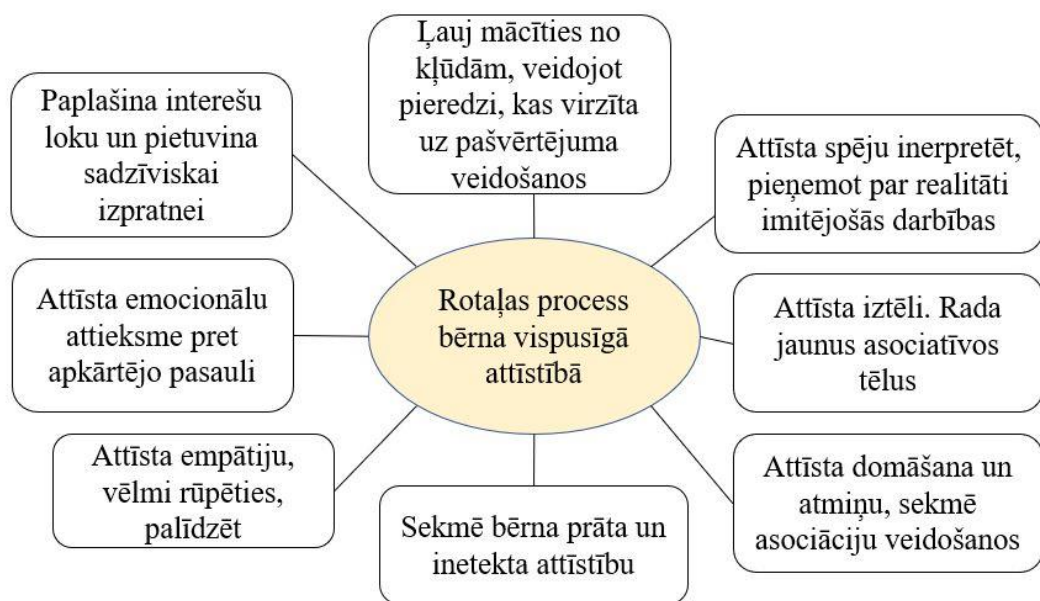
Bērnu mācīšanās stils	Bērns vislabāk atceras
1. “Spēlmanis ar vārdiem” lingvistiskā kompetence	Runājot, redzot, dzirdot, dziedot
2. “Jautātājs” loģiski matemātiskā kompetence	Klasificējot datus, strādājot ar abstraktiem paraugiem
3. “Vizualizētājs” Telpiskā kompetence	Iztēlē veidojot priekšstatus, attēlus
4. “Kustīgais” Ķermeņa kinestētiskā kompetence	Kustoties, pieskaroties, gūstot zināšanas ar ķermeņa sajūtu palīdzību
5. “Socializētājs” Interpersonālā kompetence	Daloties ar citiem savos pārdzīvojumos
6. “Individuālists” Interpersonālā kompetence	Strādājot vienatnē pats nosaka darbības ātrumu

1.6.attēls. Individuālie 5-7 gadīgu bērnu atcerēšanās stili (D. Lieģeniece)

Pēc šī 1.6. attēla darba autore secina, ka bērniem atmiņas un iegaumēšanas stili ir dažādi, PII bērns dabīgā veidā var izprast kas vislabāk viņam palīdz atcerēties. Šis ir vecums kad rotaļu elementi ir pamatā, lai iegaumēšana no netīšās pāriet uz tīšo, jo bērns vislabāk informāciju atcerās ja tiek ieinteresēts. Gūtās emocijas šajā procesā palīdz iegaumēt informāciju.

Vecākajā pirmsskolas vecumā parādās uzmanības noturība, ko var novērot bērna rotaļās, šīs rotaļas var ilgt pat 2 stundas. Darba autore piekrīt I. Miltiņas (2017) grāmatā rakstītajam, ka bērna rotaļās var novērot, ka bērni atspoguļo pieaugušo mijiedarbības, kā pedagogs izturas dažādās sadzīves situācijās, kas bērniem rada interesi, jo situācijas rodas jaunas, kas piesaista bērna uzmanību, tādējādi sekmējot uzmanības noturību.

Lai izprastu kā rotaļu process sekmē bērna vispusīgā attīstībā (sk. 1.7. attēlu).

1.7.attēls. Rotaļas process bērna vispusīgā attīstība (Dzintere, Stangaine, 2007, 7)

Rotaļās laikā bērns iemācās tādas prasmes kā - cienīt sevi, gan citus, uzņemties atbildību, paust savas emocijas, kā arī izprast citu emocijas, iemācās rast risinājumus problēmām un pilnveidojas prasme patstāvīgi domāt. Darba autore secina, ka rotaļu process ir nozīmīgs PII, kā arī logopēda darbā.

I. Miltiņa savā grāmatā uzsver, ka netīšā uzmanība neveicina tīšās uzmanības attīstību. Tīšo uzmanību aktivizē runa, pieaugušais ar saviem vārdiskajiem norādījumiem pievērš bērna uzmanību un liek koncentrēties uz teikto, tādējādi arī bērns iegūst pieredzi un iemācās kā izteikt savu redzējumu. Būtiski, stādājot ar bērniem, pedagogam izprast katra bērna individuālo uzmanības noturību, jo tā ir atkarīga no centrālās nervu sistēmas darbības. Šīs darbības stimuli var būt atkarīgi no (Miltiņa, 2017, 23):

- emocionālā stāvokļa;
- fiziskā stāvokļa;
- no bērna gribas;
- paškontroles prasmēm.

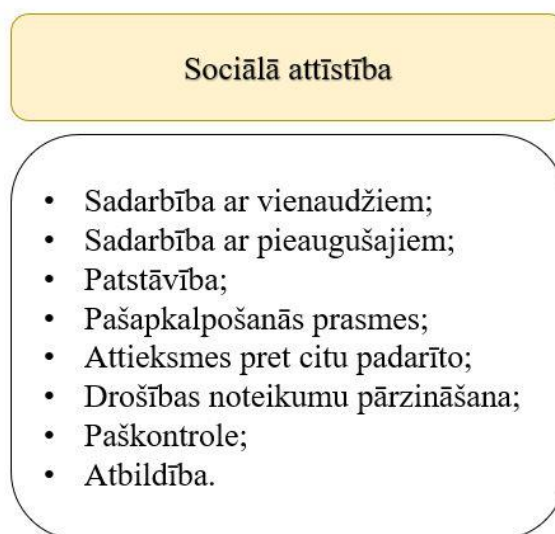
Domāšanas attīstību saista ar to kā bērns spēj noteikt cēloņu un sekas sakarības. Lai pilnveidotu domāšanas attīstību, tās pamatā ir domāšanas darbības un to pilnveide. Darba autore piekrīt I. Miltiņas (2017) domai, ka bērns savās domās darbojas vai nu tēlu veidā, vai zīmju veidā, tāpēc pedagogiem ir bērnam jāpieiet individuāli, lai augtu bērna potenciāls. Nervu sistēma, kā arī smadzeņu funkcijas sešgadīgam bērnam ir pilnveidojušās, nervu procesi līdzsvarojas.

Bērniem ar skaņu izrunas traucējumiem, ir (Miltiņa, 2017, 23):

- *nediferencēta dzirdes uztvere, kas šiem bērniem izpaužas kā grūtības diferencēt (atšķirt) dažādas ārpusvalodas skaņas, mazspēja atšķirt valodas skaņas, kas ir tuvas akustiskām un artikulācijas pazīmēm;*
- *nepieciešams ilgāks laiks informācijas iegaumēšanā, lai konkrēto uzdevumu saglabātu savā atmiņā. Grūtības sagādā atcerēties skolotāja norādījumus, it īpaši ja uzdevums ir ar secīgiem norādījumiem. Novērojamas arī reproducēšanas kļūdas, kā rezultātā ir uzmanības un fonemātiskās uztveres attīstības nepietiekamība;*
- *domāšana bērniem ar skaņu izrunas traucējumiem tuvojas normatīvajiem rādītājiem.*

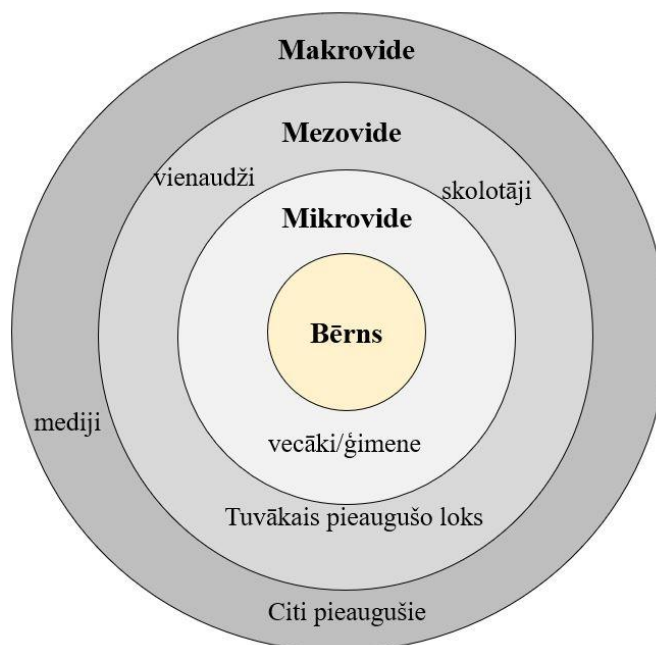
Sociālā attīstība

Lai bērns prastu veidot kontaktu ar citiem vienaudžiem, kā arī ar pedagogiem un pieaugušajiem, jāapgūst saskarsmes spējas, ko ietvert sociālajā attīstībā. Sociālajā attīstībā ietilpst tādas prasmes, zināšanas un attieksmes kā (sk. 1.8. attēlā).

1.8.attēls. Sociālā attīstība (Jankovska, Prudņikova, 2015)

D. Lieģeniece savā grāmatā piemin, ka bērna sociālās prasmes ietekmē mikrovide (iekšējā vide) un makrovide (ārēja vide), S. Tūbeles grāmatā uzskatāmi parādīts kādi ārējie faktori ietekmē bērna attīstību un kas ietilpst katrā no faktoriem (Tūbele, 2019, 81) (sk. 1.9. attēlu).

1.9.attēls. Ārējie faktori, kas ietekmē bērna attīstību (Tūbele, 2019, 81)

1.9. attēlā var redzēt, ka katra vide kurā uzturās bērns ir nozīmīga viņa attīstības gaitā. Gan vecāki, gan skolotāji, vienaudži, kā arī citi pieaugušie dod bērnam iespēju attīstīt savas sociālās prasmes. Jo tieši bērns ir tas, kas izlems kādu piemēru viņš paņems tieši sev, jo jau šajā vecumposmā, pēc autore novērojumiem, bērns jau spēj veidot savu filtru, kas tieši viņam ir pieņemams un kas nē.

I.Miltiņa savā grāmatā norāda, ka saskarsme ar vienaudžiem un dalīšanās iespaidos ir īpaši nozīmīga, jo bērns vairs nemāk mierīgi “līdzāspastāvēt”. Ir nepieciešams domu biedrs ar kuru dalīties (Miltiņa, 2017, 25). Šajā vecumposmā veidojas bērna patstāvība, kas jau kļūst par vajadzību tādām būt. Tāpēc biežāk notiek konflikti, jo vecākajā pirmsskolas vecumā uzvedību tikai mācās kontrolēt. Bērniem rodas vajadzība apliecināt sevi, to, ka spēj būt neatkarīgi un var veikt pienākumus patstāvīgi. To var novērot gan darbojoties ar sadzīves priekšmetiem, gan rotaļnodarbībās. Kontaktā ar vienaudžiem bērni trenē socializācijas prasmes un pieredzi (Ilzīte, 2017, 4).

Lai bērns būtu patstāvīgs šajā vecumā, ir jāattīsta prasme jautāt, izprast kā palīdzēt citam, kā arī attīsta prasmi izteikt savu viedokli, pašam redzēt kāda ir situācijas problēma, tās iemesli un prasme rast risinājumus. Šajā vecumposmā svarīgi jau prast izstāstīt par savu darbu – prezentēt. Īpaši svarīga vide, kurā atrodas bērns, jo šī vide spēj sekmēt sociālās prasmes; ja vide ir emocionāli pozitīva, tā bērnam rada drošības sajūtu. Darba autore piekrīt šai domai, ka

pedagogam ir iespēja būtiski ietekmēt bērna attīstību, it īpaši sociālo attīstību, veidojot drošu vidi, emocionāli drošu vidi, kas veicina valodas attīstību, bērns jūtas pārliecinātāks par savām spējām, jūt atbalstu. Šis pozitīvais paraugs, ko dod pedagogs, visas dienas garumā kalpo bērnam kā paraugs, veidojoties attieksmēm, uzvedībai (Priēde, Vigule, 2014).

5 – 6 gadu vecumā var norvērot izteiktāku vēlmi spītēt otram, tas liecina, ka ir noticis jauns lēciens bērna attīstībā un attiecību modeļi mainās. Pieaugušajam īpaši svarīgi ir uzturēt autoritāti, lai bērns varētu mācīties atdarināt pozitīvu piemēru (Svence, 1999, 94).

I.Miltiņa (2017) savā grāmatā atsaucas uz S. Tūbeli, T.Landru, I. Šūmani, kuras norāda, ka 5 – 6 gadu veciem bērniem par pamata vajadzību kļūst vajadzība pēc vērtējuma, sacensšanās ar vienaudžiem.

Kā arī grāmatas autore savā grāmatā min, ka bērni vairāk pievērš uzmanību rīcību motīviem, salīdzinot savas darbības ar citu bērnu darbībām. Apzinās savas kļūdas, kā arī panākumus. Parādās citu bērnu interešu ievērošana, to saista ar augstāko vajadzību attīstību – veidojas tikumiskās jūtas (empātija, mīlestība pret vecākiem) (Miltiņa, 2017, 26).

Bērniem ar fonētiski fonemātiskiem traucējumiem saziņa ir kā attīstības traucēklis (Tūbele, 2019, 10). Pēc darba autores pieredzes darbā, vienaudži nespēj uztvert bērna teikto, tāpēc var novērot, ka tieši tas ir iemesls komunikācijā. Bērni ar valodas traucējumiem bieži izvairās saskarsmē arī ar pedagogiem, jo jūtas neērti runāt, izteikt savas vajadzības.

Bērniem runas traucējumiem var novērot nogurumu, noslēgtību, bieži var novērot nepārliecinātību savās darbībās. Kā arī I.Miltiņas grāmatā ir pieminēts, ka bērni ar runas traucējumiem izmanto tādas frāzes kā – nesaprotu, nevaru, nezinu (Miltiņa, 2008, 191).

Ar skaņu izrunas traucējumiem nav īpaši izteiktu izmaiņu intelektuālajā attīstībā, tāpēc darbošanās ar vienaudžiem ir tāda pati, taču ir novērojams pazemināts pašvērtējums, kas izpaužas arī bērna runā, nosaucot savas sajūtas par sevi, kā piemēram, es nevaru, es nesaprotu. (Miltiņa, 2017, 26).

Uzmanības, uztveres un atmiņas attīstības īpatnības novēro bērniem ar skaņu izrunas traucējumiem (Miltiņa, 2017, 26).

Analizējot doto informāciju par 5 – 6 gadus vecu bērnu vispārīgo attīstības raksturojumu, var secināt, ka bērniem šajā vecumā īpaši attīstās koncentrēšanās spēja, vienam uzdevumam bērns spēj veltīt uzmanību daudz ilgāk un noturēt to, kas arī liecina par to, ka attīstās intelektuālā darbība. Šajā vecumā bērniem aktualizējas sadarbības prasme, prasme būt patstāvīgam un spēja izteikt savas domas un ieceres. Bērna runa 5 – 6 gadu veciem bērniem ar tipisku attīstību ir skaidra, bērns runā ar paplašinātiem teikumiem. Pirkstu sīkā motorika ir pilnveidojusies, kā arī lielā motorika. Taču bērniem ar runas attīstības traucējumiem ir komunikācijas grūtības gan ar vienaudžiem, gan pieaugušajiem, kā arī var novērot gan

vispārējās, gan pirkstu sīkās motorikas attīstības nepilnības. Galvenais autores mērķis, veicot šo darbu, ir izprast bērnus ar fonētiski fonemātiskajiem traucējumiem vecumā no 5 – 6 gadiem. Tāpēc, lai vairāk izprastu fonētiski fonemātiskos traucējumus, kā tie izpaužas un kādi ir iemesli, jāapskata tā raksturojums.

2. Runas traucējumu raksturojums izvēlētā temata ietvaros

Šajā nodaļā darba autore analizē fonētiski fonemātisko traucējumu teorētisko analīzi, lai izprastu traucējumu cēloņus, pakāpes un korekcijas virzienus.

Kā arī kā sadarbība ar ģimenei spēj šo traucējumu mazināt un kāpēc šī sadarbība ir nozīmīga runas traucējumu korekcijā.

Kā galvenais sadarbības veids ir tehnoloģiju izmantošana. Darba autore apskata kā ar tehnoloģiju palīdzību iespējams pilnveidot skaņu nostiprināšanu, bērniem ar fonētiski fonemātiskiem traucējumiem.

2.1. Fonētiski fonemātisko traucējumu raksturojums

S. Tūbele savā grāmatā atsaucas uz M. Kūle un R. Kūļa grāmatu “Filosofija”, kur min, ka F. de Sosīrs pētīja valodas dabu, tai ir divas dabas – valoda un runa. Valoda ir zīmju kopums, taču runa ir valodas, šo zīmju, lietojums kopumā. Sadalījumu pa kopumiem (sk. 1.10. attēlā).

VALODA IR	RUNA IR
Sociāla, to saprot visi sabiedrības locekļi	Individuāla, realizējas konkrētā izteikumā
virtuāla, iespējama, potenciāla	aktuāla, lietota noteiktā situācijā
abstrakta, vispārinoša	konkrēta, noteiktu situāciju raksturojoša
kods, kas satur vispārējus principus	izteikums, kas izmanto noteiktu kodu
vispārēja norma	individuāls izteiksmes stils
sinhrona	diahrona
sistēma	sistēmas realizācija
radoša	jau radīto struktūru lietošana

1.10.attēls. Runas un valodas pretstatījums (Tūbele, 2019, 10)

Skolotāja logopēda uzdevums ir saklausīt, atšifrēt, ja bērns skaņas izrunā nepareizi, un novērst skaņu izrunas nepilnības iespēju robežās (Miltiņa, 2008, 6). Runas un valodas attīstību var sekmēt divos veidos – dabiskā saskarsme ar bērnu, tā ir ikdienas dzīve un speciāli organizētā mācību procesā. Šajā procesā logopēda uzdevums ir noteikt kāds ir runas traucējums. Autore savā darbā apskata fonētiski fonemātiskos traucējumus.

Bērnam ar valodas attīstības traucējumiem ir zināmas grūtības daudzās dzīves jomās, kā piemēram, nepareizi saklusa vārdus, neizprot to nozīmi, grūtības atcerēties verbālo mācību materiālu, saziņas process ir apgrūtināts, gan ar vienaudžiem, gan ar pedagogiem. Šo

traucējumu pakāpe var būt gan viegla, gan smaga (Tūbele, 2002, 15). Lai izprastu konkrēti fonētiski fonemātiskos traucējumus, būtiski izprast terminus.

Termins fonētiski fonemātiskie traucējumi logopēdijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā tiek formulēts kā “skaņu izlaidumi, jaukšana, aizstāšana gan mutvārdos, gan rakstos vai lasīšanā” (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2020, 103). Skaņu izrunas apgūšana ir pamatu pamats mutvārdu runas apgūvē un tās attīstībā. Katrai skaņai ir savs specifiski akustisks skanējums, kā arī izrunas īpatnības – artikulācija. Skaņu saklausot ir nepieciešams arī, lai to skaņu spētu izrunāt. Visbiežākās skaņas, ko bērns atkārtoti pirmajā un otrajā dzīves gadā ir aprūpētāju lietotās valodas skaņas, ko sauc arī par fonēmām. Pamazām attīstoties, skaņu artikulācija kļūst jau mērķtiecīga, bērna runas orgānu kustības – artikulācija, sāk atbilst tās konkrētās skaņas izrunai. Fonemātiskā dzirde aktivizējas tad, kad no skaņu nepatvaļīgas artikulācijas, tā pāriet uz patvaļīgu, kad skaņa ko saklusa bērns, tā arī to izrunā. Otrajā dzīves gadā, kad aktualizējas bērna vajadzība pēc tā, lai pieaugušie viņu saprastu, bērns sarežģītu skaņu nomaina pret jau apgūtu skaņu. Skaņu, kas tiek izrunāta sarežģītās skaņas vietā, to sauc par substitūtu, taču pašu pociņu – aizstāšanu – par substitūciju (Miltiņa, 2017, 30).

Substitūdu (skaņu, kas tiek aizstāta) iedala divās grupās (Miltiņa, 2017, 30):

1. Skaņu aizstāj ar tādu skaņu, kas neatbilst valodas fonoloģiskai sistēmai. Tas nozīmē, ka skaņas izruna ir kropļota vai netiek izrunāta vispār, tad logopēdiskais slēdziens ir skaņu izrunas fonētisks traucējums.
2. Skaņu aizstāj ar citu skaņu, kura atbilst konkrētajā valodas fonoloģiskajā sistēmā. Tad logopēdiskais slēdziens – skaņu izrunas fonētiski fonemātiskais traucējums).

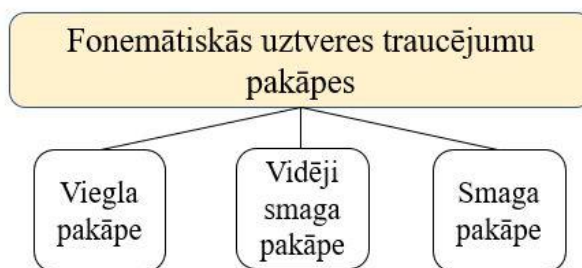
Mēdz būt gadījumi, kad bērns skaņu izrunā pareizi, tikai reizēm jauc ar citu skaņu, kas izpaužas daudzveidīgi. Skaņu daudzveidīgajā aizstāšanā ir saskatāmas tādas likumsakarības kā (Miltiņa, 2017, 8):

- vienas grupas līdzskaņus aizstāj ar tās pašas grupas līdzskaņiem, kā piemēram, skaņu [r] aizstāj ar skaņu [l], skaņu [š] aizstāj ar skaņu [t] u.c., bērna runā tas izklausās kā, piemēram, ripa – lipa, šalle – talle;
- šņāceņus aizstāj svēlpeņi, kā piemēram, skaņu [š] aizstāj ar skaņu [s], afrikatīvie slēdzeni var aizstāt viens otru, kā piemēram, skaņu [č] aizstāj ar skaņu [c] u.c., bērna runā tas izklausās kā šorti – sorti, čiekurs - ciekurs;
- mēleņus aizstāj lūpeņi, kā piemēram, skaņu [s] aizstāj ar skaņu [f], skaņu [l] aizstāj ar skaņu [v] u.c., bērna runā tas izklausās kā, piemēram, saule – faule, liels – viens;

- cietos līdzskaņus aizstāj ar mīkstajiem līdzskaņiem un mīkstos ar cietajiem, kā piemēram, skaņu [l] aizstāj ar skaņu [l̥] un skaņu [ɫ] aizstāj ar skaņu [k] un skaņu [ɫ] aizstāj ar skaņu [č] u.c., bērna runā tas izklausās kā, piemēram, lauva – ļauva, ķirsis – kirsis, kaķis – kačis;
- spraudzeņus aizstāj ar slēdžeņiem, kā piemēram, skaņu [ž] aizstāj ar skaņu [d], skaņu [š] aizstāj ar skaņu [t] u.c., bērna runā tas var izklausīties kā Žirafe – dirafe, šokolāde – tokolāde;
- skaneni aizstāj ar skaneni, kā piemēram, skaņu [r] aizstāj ar skaņu [l], bērna runā tas var izklausīties kā rīts – līts.

Kā arī grāmatas autore min, ka katras valodas skanējums ir citādāks, tāpēc katrai valodai piemīt arī sava unikālā fonemātiskā sistēma, kurā ietilpst noteikts fonemātisko pazīmju kopums. Fonētiski fonemātiskā nepietiekamība ir dzimtās valodas izrunas sistēmas procesu traucējumi bērniem ar dažādiem runas traucējumiem uz fonēmu uztveres un izrunas problēmu pamata. Šajā grupā ir bērni, kam ir *normāla* dzirde un intelekts.

Kad cilvēks izrunā skaņas, viņš neapzināti izmanto dzirdes kontroli. Ja dzirdes kontrole, ko sauc arī par fonemātisko uztveri ir traucēta, cilvēkam rodas izrunas vai rakstības traucējumi. L. Spirovas pētījumos, uz kuru atsaucas S. Tūbele (2002) savā grāmatā, fonētisko uztveri raksturo kā spēju atšķirt uztveramās skaņas runā. Vēlākā posmā, kad bērns apgūst lasīšanas un rakstīšanas prasmes, fonemātiskās uztveres traucējumi var radīt grūtības apgūt šos procesus. S. Tūbele (2019) savā grāmatā atsaucas arī uz L. Volkovu, kas izdala atsevišķi fonētisko uztveri un raksturo to kā īpašu prāta darbību tieši fonēmu diferencēšanā un īpaši prāts darbojas arī kad ir vārdu skaņu struktūras analīze jāveic. Fonētiskās uztveres traucējumu pakāpes (sk. 1.11. attēlā).

1.11.attēls. Fonemātiskās uztveres traucējumi (Tūbele, 2002, 16)

Bērni, kuriem ir vieglas pakāpes fonemātiskās uztveres traucējumi, nepietiekami atšķir un viņiem ir grūtības tikai ar tām skaņām, kuras nepareizi izrunājamā, grūtības to skaņu analīzē, taču pārējo skaņu sastāvu un zilbju analīzi veic bez kļūdām. Savukārt, bērni ar vidēji smagiem fonemātiskās uztveres traucējumiem nepietiekami atšķir daudz skaņu no dažām fonētiskām

grupām, taču mutiski izrunā pietiekami skaidri. Bērni ar smagu fonemātiskās uztveres traucējumu vispār “nedzird” skaņas vārdā, neatšķir skaņu elementu atšķirības, kā arī nespēj noteikt skaņas vārdā un to secību vārdā (Tūbele, 2019, 11).

Pirms pārbauda bērna fonemātisko dzirdi vajadzētu pārlicināties vai tomēr nav traucēta fiziskā dzirde, jo var būt tā, ka nelieli tās defekti rada izrunas traucējumus. S. Tūbele atsaucas uz L.Volkovu, kas raksta, ka fonemātisko dzirdi raksturo kā smalki diferencētu dzirdi, kura atšķir un atpazīst vārda skanējumu veidojošās formas (Tūbele, 2002, 16).

Lai pārbaudītu fonemātisko dzirdi, logopēds uzdod šāda veida uzdevumus (Lūse, 1994, 15, Tūbele, Lūse, 2012, 29):

- saklausīt konkrētu vārdu, vārda virknē (logopēds rāda attēlus, izrunā redzamo, kad bērns dzird attēlā redzamo un saklausa vārdu – paceļ roku), piemēram, saklausī vārdu sūna vārdu virknē ābols, māja, sūna, būda, kad saklausa bērns attiecīgo vārdu pacel roku;
- saklausīt konkrētu skaņu, skaņu virknē (piemēram, saklausī skaņu [s] skaņu virknē š – ž – p – s – t – v – r);
- saklausīt vārdu ar konkrētu skaņu (sākumā, vidū, beigās) (piemēram, saklausī vārdu, kas sākas ar skaņu [s], mala, sala, kala, masa);
- iegaumēt un atdarināt zilbju rindas (piemēram, sa-še, se-ša-su, su-se-šo-šu ;
- atdarināt vārda ritmisko skanējumu (taktējot) (piemēram, māja — •, ••); grūtāks uzdevums (piemēram, logopēds rāda attēlu, bērns iztaktē – atdarina ritmisko zīmējumu; vieglāk (piemēram, logopēds izrunā attēlā redzamo, bērns atkārtoti un tad taktē);
- pēc ritmiska zīmējuma atrast atbilstošo vārdu (piemēram, doti 3-4 zīmējumi, atmini pareizo);
- atdarināt zilbju rindas, kas ir līdzīgas pēc skanējuma (piemēram, ba – pa - ba);
- sagrupēt attēlus pēc līdzīga skanējuma skaņām (piemēram, a – ā, p – b).

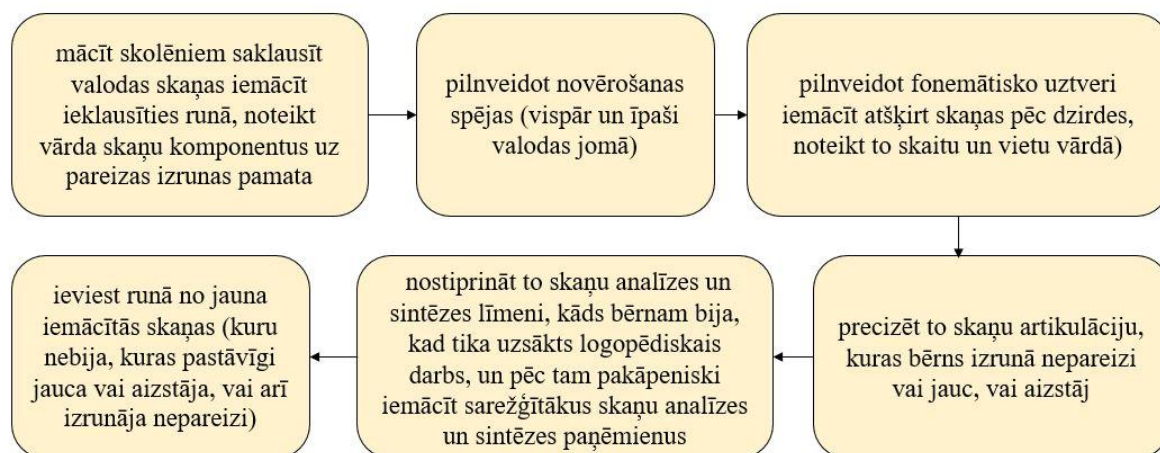
Logopēda uzdevums ir visas šīs pārbaudē novērotās grūtības atzīmēt protokolā.

Ar fonētiski fonemātiskajiem traucējumiem darbs logopēdam veicams šādos virzienos (Lūse, 1994, 29; Tūbele, Lūse, 2012, 45):

- skaņu izrunas korekcija un fonemātiskās uztveres sekmēšana;
- fonemātiskās analīzes un sintēzes iemaņu sekmēšana;
- lasīšana un rakstīšana traucējumu korekcija vecākajā grupā.

Ir arī gadījumi, kad logopēds secina, ka nav fonētisku traucējumu, tādā gadījumā strādā pie fonemātiskās uztveres attīstības.

Neatkarīgi kāds ir bērna vecums, logopēds veicot korekcijas un attīstošo darbu ar bērniem, kam ir valodas sistēmas nepietiekama attīstība jeb VSNA, Fonētiski fonemātiskie vai Fonētiskie traucējumi, ir šādi kopīgi uzdevumi (sk. 1.12. attēlu).

1.12.attēls. Korekcijas un attīstošo darbu uzdevumi (Tūbele, Lūse, 2012, 46)

Šajā attēlā uzskatāmi var redzēt kādi ir uzdevumi jāveic, lai korekcijas un attīstošais darbs bērniem ar VSNA, Fonētiski fonemātiskiem vai fonētiskiem traucējumiem būtu veiksmīgs.

Nakamajā nodaļā plašāk tiek skaidrots ģimenes un logopēda sadarbības runas traucējumu korekcijā, lai izprastu kā ģimene spēj veicināt bērna runas attīstību, sadarbojoties ar logopēdu un kā tehnoloģijas spēj veicināt gan sadarbību, gan valodas attīstību.

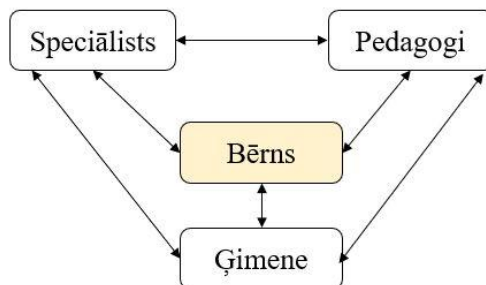
2.2. Ģimenes un logopēda sadarbība runas traucējumu korekcijā

Lai logopēds pilnībā spētu izvērtēt visus cēloņus un to seku sakarības, pareizi izvērtētu valodas traucējumu kāds ir bērnam un pamatoti izvērtētu korekcijas metodes, kas ir nepieciešamas, vispirms ir jāzina kādi ir (Tūbele, 2002, 72; 2019, 54):

- runas traucējuma rašanās iemesli;
- runas traucējuma iespējamais rašanās laiks;
- runas traucējuma apstākļi;
- runas traucējuma raksturs;
- runas traucējuma dziļums un pakāpe;
- kādi valodas sistēmas komponenti ir skarti.

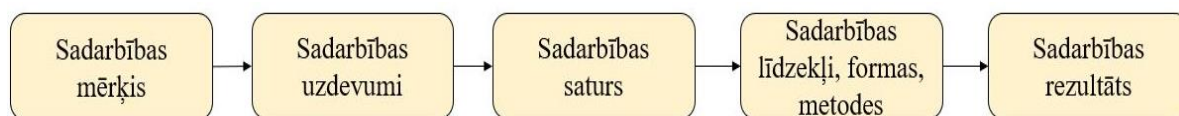
Pēc diplomdarba autores domām, lai šo informāciju iegūtu, nepieciešama droša komunikācija ar vecākiem, kas ir gatavi sniegt informāciju, ar to dalīties.

Sadarbība ir cilvēku mijiedarbība, kuras pamatā ir savstarpējo darbību saskaņošana, kas nozīmē, ka tā ir kā apvienošanās, lai sasniegtu kopīgu mērķi. Bērna attīstībā aktīvi iesaistās izglītības iestādes speciālisti un ģimene, lai tiktu ievērotas bērna vajadzības, kā arī sadarbojoties pamanītu bērna centienus (Tūbele u.c. 2013, 100). Sadarbības virzienus (sk. 1.13. attēlā).

1.13. attēls. Sadarbība (Tūbele u.c. 2013, 100)

S. Tūbele u.c. autori, kas izstrādājuši metodisko materiālu pedagogiem, atsaucas uz tādiem autoriem kā A. Raževu un A. Baldiņu, kas uzskata, ka sadarbība ir nozīmīga abām pusēm – vecākiem un pedagogiem, kā arī sadarbojoties savā starpā nozīmīga ir šīs sadarbības virzība, lai gūtu vēlamos rezultātus. Šo virzību (sk. 1.14. attēlā).

1.14. attēls. Sadarbības virzība (Tūbele u.c. 2013, 100)

S. Tūbele min, ka, lai iegūtu būtisku informāciju, kas ir nepieciešama, lai izprastu bērna runas attīstību, nepieciešamas šīs pārrunas ar vecākiem, kurā vecākiem ir laiks izrunāt un atbildēt uz tādiem jautājumiem kā, grūtniecības laiks, kā norisinājušās dzemdības, gan arī atbildēt uz jautājumu par bērna agrīno psihomotoro attīstību kā arī par pārciestajām slimībām un citām problēmām, ar kurām vecāki ir saskārušies. Pārsvarā vecāki, kas ir gatavi iesaistīties un interesējas par bērna gaitām, attīstību kā arī grūtībām un sasniegumiem, ir tie vecāki, kas ir gatavi iesaistīties un sniegt šo informāciju. Taču logopēdam jāievāc informācija par visiem bērniem, kas apmeklē logopēdu šī informācija (Tūbele, 2019, 54). Pēc darba autores domām, tieši tāpēc šī sadarbības māksla logopēdiem ir nepieciešama. Logopēdam ir jāatrod metodes un paņēmieni, kas palīdz šai sadarbībai, jo vecākam un logopēdam jāiet uz kopīgu mērķi – bērna runas traucējumu attīstība. Ģimenes un logopēda sadarbību veicina (Tūbele u.c. 2013, 102 – 103):

- mierpilna, draudzīga un pārdomāta sadarbība;
- organizētas aktivitātes ģimenes dienas ietvaros;
- iespēja sadarboties ar citām ģimenēm;
- sapulču, diskusiju un semināru organizēšana;
- iesaistīšanās iestādessapulcēs, kur var izteikt savas domas un idejas;
- izbraukumi, kā piemēram, teātra un izstāžu apmeklējumi;
- uzdevumi, ko veic kopā ar ģimeni;
- sadarbība, izmantojot tehnoloģijas, kā piemēram, e-pasts, sociālie tīkli, tālrunis;
- cieņpilna attieksme no logopēda un ģimenes puses;
- iejūtīga attieksme vienam pret otru;
- regulāra sadarbība.

Logopēds savā darbā jau prot un zina ar kādiem paņēmieniem vislabāk pārbaudīt skaņu izrunu, kā noteikt kāds traucējums ir bērnam, taču svarīgi ir novērtēt un iepazīt bērna stiprās un vājās puses, lai veidotos pozitīva sadarbība. Šo attīstības veselumu logopēds var iepazīt sadarbībā ar vecākiem.

Lai veidotos sadarbība, S. Tūbele iesaka izmantot anketas, lai vecāki var aizpildīt anketu, ja nav laika sarunai ar logopēdi klātienē. Anketās ir tādi jautājumi kā (Tūbele, 2002, 2019):

- vecāku vecums (šī informācija ir būtiska, jo nenobriedis organisms, kas ir līdz 16 gadiem vai pārāk nobriedis, kas ir sievietēm pēc 40 līdz 45 var būt kā riska faktors un iemesls dažādu attīstības noviržu veidošanā;

- kura grūtniecība pēc kārtas, vai nav bijuši spontānie aborti, vai bērniņš piedzimis nedzīvs (šāda informācija liecina par patoloģiju esamību, jo liecina par kāda attīstības posma “vājo punktu”);
- kā norisinājusies grūtniecība (vai kādas vīrusa saslimšanas bijušas, vai bijusi toksikoze un citas patoloģijas, vai lietoti medikamenti, alkohols un tabaka, vai lietotas narkotikas). Šīs visas ir lietas, kas ietekmē augļa attīstību, tāpēc logopēdam šī informācija ir būtiska;
- dzemdību process (cik mēnešos dzima bērniņš, vai nabas saite ap kaklu apķērusies, kad pirmais kliedziens – uzreiz, vai vēlāk, iespējams bērnam bijusi asins nesaderība, vai ir bijusi iejaukšanās dzemdību procesā – mehāniska. Šī informācija ir svarīga, jo ja bērnam bijis skābekļa “bads” smadzenēm, tas nozīmē, ka tas var kavēt runas attīstību;
- psihomotorās attīstības gaita (pirmā dzīves gada laikā veido attīstību kopumā, kas norāda uz turpmāko attīstību, kad sācis turēt galviņu, sēdēt, staigāt. Kad bijusi gugināšana, lalināšana, pirmie vārdi, pirmie teikumi);
- psiholoģiskās izpausmes (pirmais smaids, sekošana priekšmetiem (spilgtiem), kāda reakcija uz tuviniekiem, kā reaģējis uz svešiniekiem, kādus žestus un mīmiku izmantojis. Šīs lietas ietilpst runas attīstībā un, ja kādu no šiem posmiem bērns ir izlaidis, tas var liecināt, ka bērnam ir kāds runas traucējums;
- pašapkalpošanās iemaņas (kad sācis prasīties uz poda, iemācījies ģērbties, kad sācis veidot pilnus teikumus, kas ir gramatiski pareizi, stāstītprasme par dzirdēto un runāto, vai bērns spēj izdomāt stāstījumu. Aizkavējusies runa (pēc divu gadu vecuma) liecina par aizkavētu runas attīstību vai arī par patstāvīgu runas traucējumu;
- pārslimotās slimības (meningīts, encefalīts vai citas slimības, kas ir pārslimotas smagā formā ar komplikācijām, vai ir bijušas traumas, galvas traumas līdz divu gadu vecumam, jo līdz diviem gadiem ir runas attīstības sākuma posms, kas ir būtisks;
- tautības jautājumi (kādā valodā runā ģimenē. Ja bērnam savā dzimtajā valodā nav runas attīstības problēmas, tad nebūs arī otrajā izvēlētajā valodā visticamāk, ja tās nav neuzmanības kļūdas;
- redzes un dzirdes pārbaudes (bērns spēj pielāgoties situācijām, tāpēc aplami domāt, ka ar dzirdi vai redzi ir pilnībā viss kārtībā);
- iedzimtība (vai pašiem vecākiem nav bijuši runas traucējumi (Tūbele, 2002, 72 – 74; 2019, 54 – 56).

Šāda veida anketa logopēdam sniedz iespēju precīzāk noteikt logopēdisko slēdzienu. Šie jautājumi parāda runas traucējuma raksturu, struktūru, kuru logopēds var arī pamatot, ka tas varētu būt iemesls. Iespējams logopēds pēc dotās informācijas nosūta bērnu uz tālākiem izmeklējumiem, pie cita speciālista nosūta, kā piemēram, neirologs, otorinolaringologa, audiologa, oftalmologa, psihologa, psihiatra), lai kāds no šiem speciālistiem sniegtu kvalificētu slēdzienu, no tā logopēds secina kādas speciālas metodes ir nepieciešamas un, vai ir nepieciešamas. Šī informācija dod logopēdam iespēju nekavējoties ķerties klāt konkrētai runas attīstības korekcijai; pakāpeniskumam ir liela nozīme (Tūbele, 2002, 75). Autore secina, ka šis viss ir iespējams tikai tad, kad vecākam ar logopēdu ir izveidojusies sadarbība, kura ir balstīta uz cieņpilnām attiecībām, kur vecāks netiek pelts, bet mērķis ir palīdzēt bērnam runas attīstības sekmēšanā. Līdz ar to var secināt, ka vecāku loma ir neizmērojama runas attīstības sekmēšanā.

Logopēds šos datus izmanto, lai (Tūbele, 2002; 2019, 56):

- priekšstats par bērnu kļūtu pilnīgāks;
- precizētu slēdzienu;
- izprastu struktūru runas traucējumam;
- iespējamo cēloņu izzināšana;
- izstrādātu kā novērst šos runas traucējumus;
- izstrādāt kādi korekcijas paņēmieni būs visefektīvākie.

Šie anamnēzes dati ir nepieciešami, lai precizētu slēdzienu. S. Tūbele (2002; 2019) savā grāmatā min piemēru, ka skaņu jaukšana un aizstāšana ir diagnostiska pazīme, kas norāda uz fonemātiskās uztveres mazattīstību, taču šī fonētiskās uztveres mazattīstība var būt gan fonemātiskās uztveres traucējuma gadījumā, gan arī sarežģītāka traucējuma – VSNA struktūrā. Lai šos datus precizētu ir nepieciešami anamnēzes dati, kurus sniedz vecāki.

M. Rozenfelde un O. Čapkeviča rakstā par ģimenes sadarbību ar logopēdu, atsaucas uz V. Suhomļinski, kas uzskata, ka sabiedrībai un ģimenēm kā tādām jābūt izglītotām bērnu jomā un šīs zināšanas jāpapildina nepārtraukti, kas arī balsta sadarbības prasmes starp vecākiem un pedagogiem. Minētās autores šajā rakstā atsaucas arī uz tādām autorēm kā T. Markovu un M. Ostroku, kas uzskata, ka tieši šī sadarbība un vecāku iesaistīšanās izglītības procesā rada labvēlīgus apstākļus runas attīstībai, taču lai tā būtu efektīva, šis darbs ar vecākiem jāuzsāk jau pašā sākuma posmā un, lai šī sadarbība būtu efektīva, darbam jābūt rūpīgi izplānotam. Pedagogiem un logopēdiem jārada labvēlīga vide, lai iesaistīšanās izglītības procesā būtu produktīva (Rozenfelde, Čapkeviča, 2016, 139).

Atsaucoties uz iepriekš minētajām autorēm (2016), Latvijas Logopēdu asociācijas dati liecina, ka Latvijā 35–40%, kas ir vecumā no 5 – 6 gadiem, nepieciešamas logopēdiskās nodarbības valodas un runas attīstības korekcijā. Kā arī šie pētījumi liecina, ka, ja bērniem

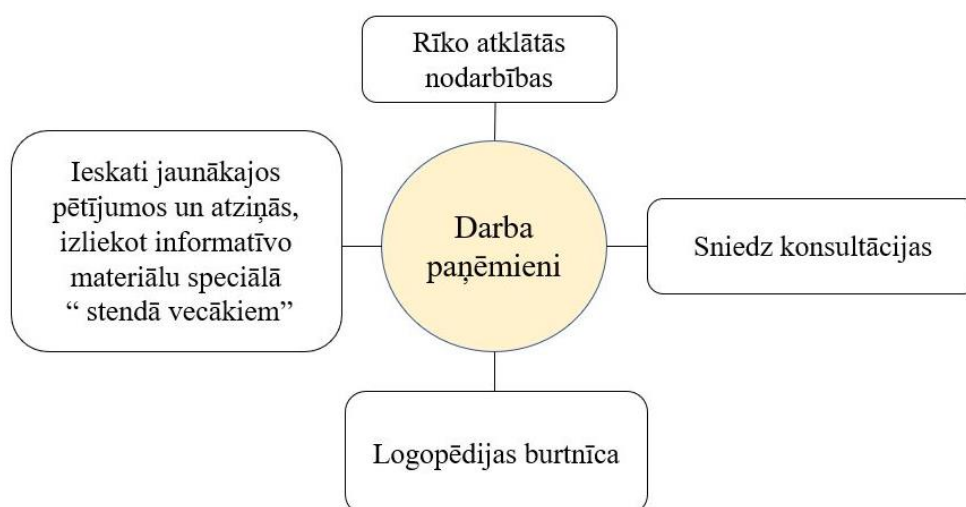
netiek nodrošināta šī logopēdiskā palīdzība jau PII, pieaug arī skolēnu skaits, kuriem novēroti runas, valodas un arī komunikācijas grūtības. Ja netiek šī korekcija veikta jau pirmsskolas posmā, tad skolā šis korekcijas laiks ir vajadzīgs daudz ilgāks. Tāpēc sadarbība ir tik nozīmīga, pedagogs ir kā sadarbības vadītājs un viņiem ir jāiemāca vecākiem, ka abas puses kopīgi atbild un ir atbildīgas, lai sadarbība būtu veiksmīga. Lai veidotos veiksmīga sadarbība, svarīgi veidot saziņu savā starpā, veidot cieņpilnas attiecības un spēja pieņemt atšķirīgo – būt empātiskiem vienam pret otru, jo sadarbība ir tendēta, lai darbs, ko iegūlta vecāks un šimene būtu bērna labā (Pārmaiņas izglītībā, 2000, 59).

Darba autore piekrīt, ka PII nodrošina katram bērnam individuālu pieeju, lai valodas korekcija būtu efektīva, tādējādi arī individuāla pieeja tiek nodrošināta arī ģimenei, lai kopā šo mērķi sasniegtu. Lai šis mērķis tiktu sasniegts, sadarbībai starp logopēdu un vecāku jābūt pakāpeniskai. Pakāpeniska sadarbība ir vērsta uz domu apmaiņu, jūtu apmaiņu kā arī pārdzīvojumu apmaiņu, šī sadarbība ir vērsta uz vecāku pieredzes un zināšanu pilnveidošanu, pedagoģisko prasmju, kā arī šo prasmju pielietošanu sadzīves darbībās (Rozenfelde, Čapkeviča, 2016, 139).

Pedagoģiskais darbs ir bērncentrēts, tas atbilst arī 2019. gada ieviestajai kompetenču izglītībai Latvijā PII, kā arī logopēdu darbs jau ir individuāls, tāpēc šī sadarbība un bērna attīstības pilnveidošanās ir atkarīga un nevar būt efektīva, ja nav sadarbības ar ģimeni. Pedagogiem ir jāievēro bērna vajadzības, intereses un spējas, kas sekmē bērna individuālo attīstību. Latvijas Republikas Ministru kabinets, turpmāk tekstā MK noteikumi paredz, ka tiek nodrošināta arī pedagogu un vecāku vai bērna likumisko pārstāvju sadarbība (MK noteikumi Nr. 556, 2019).

Lai bērna attīstība noritētu visoptimālāk un, lai tā būtu neatņemama ikdienas sastāvdaļa, nepieciešams vecāku atbalsts un iesaistīšanās, jo piemēram, ja bērnam ir izrunas traucējums, kas bērnam izpaužas kā skaņu kropļošana, tad logopēds palīdz šīs skaņas izrunāt pareizi, taču kad bērns iziet no logopēda kabineta, mēles pozīcija, ja netiek piekorigēta mājās, atgriežas sākotnējā pozīcijā. Veidojot sadarbību ar vecākiem, šis korekcijas darbs ir daudz ātrāks un efektīvāks. Vecāks rotaļājoties ar bērnu, pastaigas laikā vai citādi pavadot brīvo laiku var palīdzēt bērnam atcerēties kā pareizi izrunā konkrēto skaņu, ko jau apguvis kopā ar logopēdu (Tūbele, 2019, 56).

Jau minētā autore S. Tūbele (2019) savā grāmatā min piemērus ar kādām metodēm var iepazīstināt ar logopēda darbu (sk. 1.15. attēlu).

1.15.attēls. Logopēda darba paņēmieni (Tūbele, 2019, 56)

Izmantojot šos paņēmienus vecākam ir skaidrs uz kādu mērķi tiecas logopēds, kādi ir uzdevumi, tādējādi veidojas sadarbība logopēds – bērns – vecāks. Uzskatāmi materiāli “stendā vecākiem” jāveido tā, lai piesaista uzmanību, jo ir pierādīts, ka cilvēks uztver vizuāli pievilcīgu informāciju un tas ir saistīts ar to, ka lielāko daļu informācijas cilvēki uztver ar redzi. Pie šiem materiāliem var redzēt arī informāciju kā tieši uzdevumus veikt – instrukcijas. Būtiski, lai informāciju vecāks arī regulāri un mērķtiecīgi skatās ar domu pilnveidot sava bērna attīstību. Autore uzskata, ka šādi veidojas bērncentrētā darbība. Sadarbojoties mēs bērna iemaņas, ko ieguvīsim pie logopēda, pārvēršam par prasmēm, kas sekmē bērna turpmāko attīstību, iekšējo pārliecību par savām spējām.

Г. Грачева savā rakstā min, ka logopēda uzdevums ir palīdzēt ģimenei izprast kā organizēt ģimenes procesu tā, lai pietiek laiks uzdotos logopēda uzdevumus arī īstenot. Kā arī apzināties tieši cik liela loma ģimenei ir bērna attīstības procesā. Ka šiem uzdevumiem nav jābūt garlaicīgiem, bet tie var būt arī interesanti ģimenei, lai kopā spētu pārvarēt šos runas traucējumus. (Грачева, sk. 27.04. 2021).

Veicot praksi Cēsu Bērzaines pamatskolas–attīstības centra pirmsskolas grupā “Pīlādzītis”, studiju prakses logopēdijā mentore logopēde Nellija Niklase ar e-pasta starpniecību strukturizē kā norisinās sadarbība ar ģimenēm PII. Sadarbība parastos aptākļos norisinās tradicionālajās sapulcēs, kur logopēds, kā arī citi speciālisti iepazīstina vecākus ar darba specifiku, darba paņēmieniem. Kā norisinās runas traucējumu korekcija.

Kā vienu no paņēmieniem ko izmanto logopēdi, ir semināri, kur darbojas logopēds ar vecākiem. Veic tieši tos pašus uzdevumus, ko veiktu ar bērniem. Vecākiem ir iespēja iejusties bērna lomā un šos uzdevumus reāli izpildīt, lai zinātu kam pievērst uzmanību arī mājās. Katram

semināram dot tēmu, kā piemēram, pirkstu sīkās motorikas attīstība, skaņu analīze un sintēze. Efektīva metode ir arī frontālā nodarbība, kur vecāks nāk vērot nodarbību klātienē. Vecākam ir iespēja redzēt savu bērnu darbībā, novērot šos valodas traucējumus, novērot viņa spējas izpildīt konkrētos uzdevumus. Iespējams šāda nodarbība dod vecākam motivāciju darboties tālāk vai tieši uzsākt intensīvi darboties, ja tas iepriekš nav izdevies (Грачева, sk. 27.04. 2021).

Darba autore secina, ka tā kā pandēmijas laiks ir skāris visus, tas licis mainīt darba metodes. Līdz ar to pedagogi, kā arī logopēdi, mēģina pielāgot sadarbības metodes tādas, lai veidotos veiksmīgāka sadarbība ar ģimeni, kā arī ar bērnu. Bērniem tehnoloģijas interesē, tāpēc sadarbība un darbs ar bērna runas attīstību mājas apstākļos norisinās veiksmīgi. Svarīgi, lai izveidotos uzdevumus var darīt mājas apstākļos. Lai komunikācija veidotos veiksmīga, logopēdam ir rūpīgi jādomā kā pamatot katra uzdevuma nozīmību bērna attīstībā.

Svarīgi arī kopā ar logopēdu izrunāt, katra bērna individuālo plānu, kā arī runas traucējumu korekcija ir process (Tauriņa, 2017, 56).

Diplomdarba autorei veicot praksi Cēsu Bērzaines pamatskolas-attīstības centra pirmsskolas grupā "Pīlādzītis", prakses mentore logopēde Nellija Niklase sarunā attālinātā veidā, ar e-pasta starpniecību, rakstīja, ka logopēda sadarbība ar ģimeni pandēmijas laikā ir kā regulārs darbs, kur jāatrod jaunas stratēģijas, lai bērna runas attīstība pilnveidotos. Vairāk sadarbība ar vecākiem norisinās telefoniski, izskaidrojot veicamos uzdevumus, kā arī ar zīmīšu palīdzību. Lai vecāki izprastu logopēdiskā darba nepieciešamību, izklāstot vecākiem informāciju par bērna attīstības īpatnībām konkrētajā vecumposmā. Nepieciešamības gadījumā bērna vecākiem arī iesaka speciālistu konsultāciju. Vecākiem paskaidro par bērna runas attīstības īpatnībām un to korekciju. Svarīgi, lai logopēds sniedz informāciju par bērna veiksmēm, kas motivē vecākus turpināt aktīvi iesaistīties, kā arī vecāki var sniegt atgriezenisko saiti bērnam, ka viņi redz kas padodas bērnam. Jāsniiedz informācija ne tikai par veiksmēm, bet arī par lietām, pie kurām ir jāpiestrādā. Logopēde šajā ārkārtas situācijas laikā filmēja individuālās nodarbības, lai vecāks uzskatāmi redz kā demonstrē praktiskas iemaņas skaņu izrunas nostiprināšanā. Tad nepieciešamos materiālus nosūta e-pastā, lai var kopīgi darboties. Katram bērnam ir iekārtota individuālā darba mape, kuru nedēļas beigās bērns ņem arī līdzī uz māju. Mapē ir atrodamī uzdevumi, kas jāveic brīvdienās priekš runas korekcijas, fonemātiskās dzirdes attīstīšanai, roku vingrināšanai. Logopēde šajos apstākļos ir ieviesusi tradīciju, ka tie vecāki kas sadrbojas, sūta bildes ar vecāku un bērnu kopīgi padarīto darbu, lai veidotos atgriezeniskā saite.

Darba autore uzskata, ka pandēmijas laiks logopēdiem liek domāt vēl plašākas iespējas, lai darbs norisinātos un mērķi, kas ir jau sagatavoti, spētu realizēties. Prakses ietvaros, darba autore, veica darbu attālinātā veidā un redzu kādu papildus darbu logopēds iegūlnda sadarbībā

ar ģimeni un bērnu. Taču, tas dod tādu patīkamu sajūtu, ka logopēda darbs spēj norisināties arī nestandarta apstākļos. Lai šī sadarbība norisinātos attālinātā veidā, nepieciešamas tehnoloģijas, ar kuru palīdzību, mēs, logopēdi spētu tupināt darbu. Nakamajā nodaļā plašāk tiek skaidrots kādas ir iespējas tehnoloģiju izmantot skaņu izrunas nostiprināšanas posmā bērniem ar fonētiski fonemātiskajiem traucējumiem.

2.3. Tehnoloģiju izmantošanas iespējas skaņu nostiprināšanas posmā bērniem ar fonētiski fonemātiskiem traucējumiem

21. gadsimts mūs ir īpaši pārsteidzis nesagatavotus, gan pedagogus, gan vecākus, kā arī bērnus. Pasaule piedzīvo spēcīgu tehnoloģiju ietekmi it visur, visas dzīves jomas tiek skartas, cilvēce ir spiesta mainīties šajā laikmetā, rast jaunus risinājumus ar tehnoloģiju palīdzību. Šobrīd bērni ir šo pārmaiņu epicentrā (Prudņikova, Jankovska, 2017). Tehnoloģijas sāk izmantot ar vien agrākā vecumposmā, bet ne tikai izklaides nolūkos, bet arī kā izglītošanās un attīstīšanās nolūkam. Tehnoloģiju laikmets piedāvā tik daudz iespēju, taču arī rada izaicinājumus kā šo informācijas daudzumu izmantot tā, lai sasniegtu mērķus. Šī brīža situācija pasaulē un mūsu valstī ir nebijusi, kad mācīšanās norit attālināti, tāpēc īpaši svarīgi ir rast risinājumus kā darboties attālinātā veidā. Digitālā pasaule nav sveša nevienam, it īpaši jau tāpēc, ka ik vienam no mums ir vismaz viena tehnoloģija ko izmantojam ikdienā, piemēram, skārienjūtīgi telefoni, arī televizori, kā arī klēpjatori un planšetdatori. Tāpēc arī bērniem šīs tehnoloģijas šķiet interesantas, jo viņi ņem piemēru no vecākiem.

Valodas attīstību ietekmē dažādi faktori, kā piemēram, saskarsme ar vecākiem un vienaudžiem, kā arī pedagogiem, taču šajā gadsimtā to var veicināt arī tehnoloģijas, kas tiek izmantotas lietderīgi un ar mērķi. Projekta "LAMBDA" ietvaros pārliecinājās par statistiku, ka arī pirmsskolas vecuma bērni māk un labprātāk izrāda interesi tad, kad tiek izmantotas tehnoloģijas, kā piemēram, klēpjators (Zīriņa, 2017, 144).

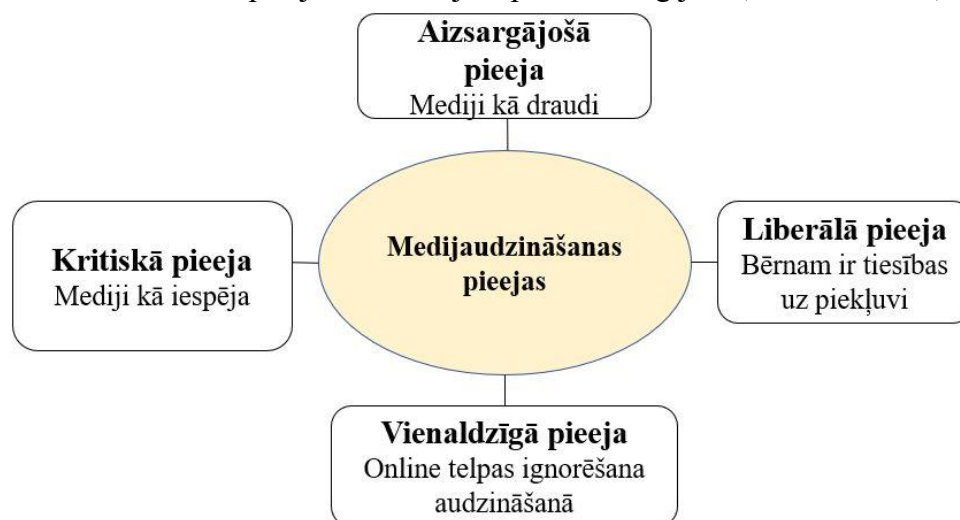
T. Zīriņa (2017) norāda, ka būtisks jautājums mūsdienās ir par bērnu vecumposmu kurā varētu uzsākt darboties ar tehnoloģijām, jo šo tehnoloģiju izmantošana ir saistīta ar redzes sajūtu briedumu. Tāpat T. Zīriņa skaidro, ka D. Elkind, kas ir ASV profesors, kas ir pētījis, uzskata un uzsver, ka līdz divu gadu vecumam nebūtu ieteicams lietot tehnoloģijas vispār (Zīriņa, 2017, 144). Arī N. Bezborodovs (2019) uzskata, ka līdz divu gadu vecumam nebūtu jāizmanto tehnoloģijas, jo tās neveicina nekādu attīstību. Līdzīgu viedokli pauž arī Z. Rubene (2020) minot, ka tehnoloģiju izmantošana tik agrā vecumā pat ar mērķti, neveicina attīstību. Tikai sākot ar divu gadu vecumu, tehnoloģijas spēj veicināt bērna valodas attīstību, tikai tad, ja tās tiek

izmantotas mērķtiecīgi un tikai tad, ja šis saturs, ko vēlas nodot ar tehnoloģiju palīdzību atbilst vecumposmam.

Lai izmantotu tehnoloģiju tik agrā vecumā jābūt skaidri definētiem izglītības mērķiem, ar nosacījumu, ka bērns ne tikai vēro kas tiek rādīts, bet arī iesaistās procesā, šo procesu bērns veic kopā ar pieaugušo, tādējādi veidojas mijiedarbība (Bezborodovs, 2019).

Bet ir gadījumi kad tehnoloģijas ģimenēs, bērniem pirmsskolas vecumā, tiek izmantotas kā “ aukles”. Darba autore piekrīt Z. Rubenes (2020) minētajam apgalvojumam, jo vecākiem ir tik daudz citu darbu, ka šīs izmantotās tehnoloģijas izmanto ne tikai izglītošiem mērķiem. Bieži vien var novērot, ka Latvijā vecākiem nav raksturīga atbalstoša iesaiste bērnu digitālajās darbības, nav novērot arī aizliedzoša vai negatīva attieksme, bet “blāvā” iesaiste, kas ir neitrāla attieksme pret to, ko bērns redz, izmantojot digitālās ierīces, kas noved pie tā, ka bērnam ir plašas iespējas digitālajos resursos, taču tā nav vadīta un kontrolēta piekļuve, bet noved pie aizliegšanas elementiem. Darba autore secina, ka situācijā, kad jāmacās no mājām arī PII, vecāku un logopēdu uzdevums ir strukturizēt laiku, lai tehnoloģiju izmantošana ir ar mērķtiecīgu darbību.

Z. Rubene (2020) kursā par digitālo bērnību: padomi digitālās paaudzes audzināšanā min, ka ikvienam no mums ir pieejas kā domājam par tehnoloģijām (sk. 1.16. attēlu).

1.16.attēls. Medijaudzināšanas iespējas (Rubene, 2020)

Šajā attēlā, pēc autores domām, var uzskatāmi redzēt, kā mēs skatāmies uz tehnoloģijām, ir liela nozīme. Ja mēs tehnoloģijas redzam kā draudus vai ignorējam to pielietojumu, tad noteikti no tām negūstam nekādas zināšanas vai pieredzi. Taču, ja šīs tehnoloģijas ir kā iespēja un bērnam ir iespēja tām piekļūt, ievērojot noteikumus, tad tās var izmantot kā iespēju attīstīties. Logopēda darbā šīs tehnoloģijas tiek izmantotas, lai valodas attīstība turpinātos arī situācijās, kad mācību process norisinās attālināti.

Par tehnoloģiju izmantošanu PII tiek domāts arī plašāk, kā piemēram, Projekts “Digitālo mācību un metodisko līdzekļu izstrāde inovatīvu pirmsskolas izglītības programmu nodrošināšanai” (Nr. 8.3.1.2/19/A/014), kas tiek īstenots no 2019. gada decembra ar Eiropas Sociālā fonda finansējumu 70% apmērā. Tas ir Eiropas projekts, kura mērķis ir ieviest un izstrādāt digitālo mācību materiālu, kurā ietilpst metodiskie līdzekļi tādiem priekšmetiem kā:

- valodas materiāli;
- matemātikas;
- veselības;
- fiziskās aktivitātes.

Šo projektu plāno ieviest šā gada rudenī. Mūsdienās ir jāseko līdzi, arī šis projekts dos iespēju pedagogiem atvieglot savu darbu, laiku, kā arī dos iespēju papildināt aktivitāšu ideju klāstu. Kā vienu no plusiem šī projekta ietvaros min arī, ka šo tehnoloģiju izmantošana samazinās izmantoto papīra daudzumu PII. Jau tagad PII tiek nodrošinātas tehnoloģijas, kas neprās lielas investīcijas nākotnē. Kā vienu no plusiem, izmantojot tehnoloģijas, D. Kājiņa savas privātās PII mājaslapā min, ka tās spēj veicināt bērna attīstību, ja tām ir izglītojošs saturs. Ja šis saturs, ko sniedz viedierīces dod jēgpilnu informāciju, bērns spēj attīstīt tādas jomas kā (Kājiņa, 2021):

- tolerance;
- empātija;
- cieņa.

D. Kājiņa (sk. 25.04.2021) min, ka ja bērns ar attīstības traucējumiem var izmantot tehnoloģijas kā resursu, tas var sniegt bērnam iespēju attīstīties. Piemēram, ja bērns nespēj izteikt ar runu kas viņam ir nepieciešams, viņš to var izdarīt ar tehnoloģiju palīdzību. Ir arī tādas programmas kā piktogramma, kur bērns saliek bildes, bet viedierīce tās izrunā, tā ir alternatīvā komunikācija, ko sniedz mūsdienu tehnoloģiju iespējas. Pedagogiem ir svarīgi tehnoloģijas izmantot un pielāgot to saturu katram bērnam. Svarīgi arī ir izprast bērna emocionālo stāvokli, lai šī viedierīce, ja tiek izmantota, neuzbudina bērnu. Darbojoties ar viedierīcēm var likties, ka tās ir tikai statīvas, bērns sēž, taču ir aplikācijas, interneta resursi, kas dod iespēju arī izkustēties (Kājiņa, sk. 25.04.2021).

N. Bezborodovs uzsver, ka būtiski, lai pēc šo viedierīču izmantošanas notiek atgriezeniskā saite. Tiek pārrunāts ko izprata bērns darbojoties ar konkrēto uzdevumu. Kad bērns ir pievērsies attēlu vērošanai vai video skatīšanai, svarīgi ir pārrunāt, jo tas arī veicina valodas attīstību, gan redzētais, gan pārrunātais (Bezborodovs, 2019). Darba autore secina, ka šī brīža situācija mums liek izmantot tehnoloģiju kā resursu, šīs tehnoloģijas dod iespēju mācīties un apgūt jaunas prasmes, izvērtēt doto informāciju, kā arī domāt līdzi. Kā arī augot un

attīstoties, turpmāk šīs digitālās prasmes, ko var mūsdienās sauc arī par digitālo pratību, noderēs arī turpmāk.

Pirmsskolas vecākajā grupā, jau droši var teikt, ka bērnus lielā mērā jau ietekmē tehnoloģijas, jo tās ir visur, bērni jau nemanot tiek pakļauti tehnoloģijām ikdienas dzīvē. Svarīgs aspekts, lai sāktu tās izmantot izglītības iestādē, pedagogam ir jābūt ar zināšanām kā tās izmantot pareizi. Tehnoloģijas PII tiek izmantotas kā saziņas līdzeklis ar vecākiem, lai veidotos sadarbība, bet tās var izmantot pilnveidojot bērna valodas prasmes.

I. Prudņikova un J. Jankovska rakstā par informācijas tehnoloģiju izmantošanu iespējām atsaucas uz J. Siraj – Blatčforda (Jahn Siraj-Blatchford) un D. Waitebreda (David Whiterbread) pētījumu, kur pēc pētījuma datiem var sacināt, ka ir četras jomas kurās šīm tehnoloģijām ir liela loma (Prudņikova, Jankovska, 2017):

- komunikācijā;
- daiļradē;
- sociālo lomu spēlēs;
- mācībās.

Darba autore secina, ka prasmīga un mērķim atbilstoša tehnoloģiju izmantošana mācību procesā spēj motivēt bērnus mācīties un apgūt vēlamu, jo tas ir viņu interešu lokā jau. Ja šī motivācija rodas, tad arī tas ietekmē mācību rezultātus. Ko var iegūt izmantojot tehnoloģijas (Prudņikova, Jankovska, 2017):

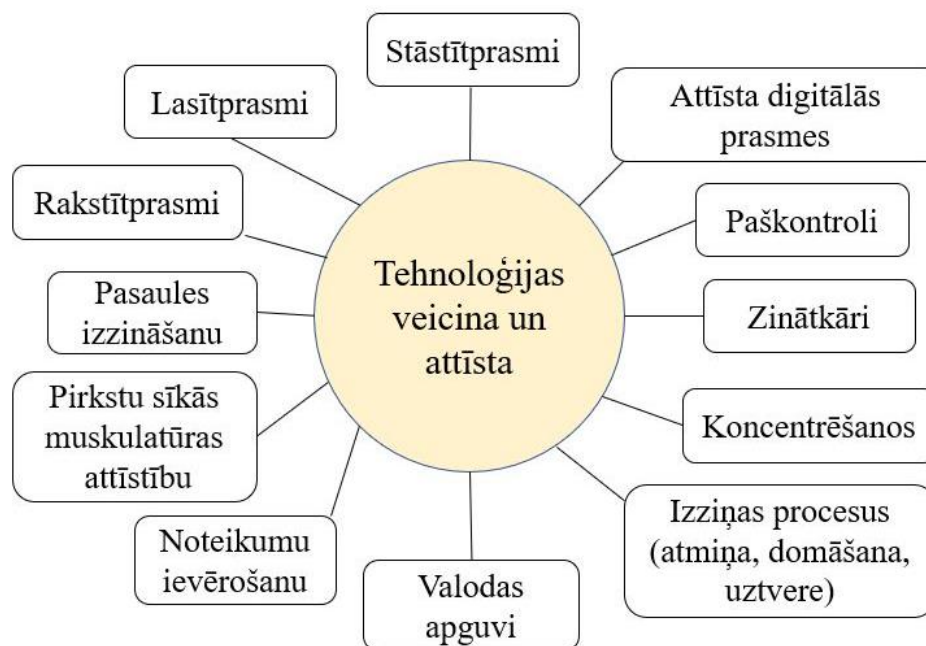
- attīstīt digitālās prasmes;
- zinātkāri;
- pasaules izzināšanu;
- paškontroli;
- koncentrēšanos;
- valodas apguve;
- noteikumu ievērošanu.

A.Krauce (sk. 27.04.2021) min dažus piemērus ko spēj veicināt jēgpilna tehnoloģiju izmantošana pirmsskolas vecumposmā:

- stāstītprasmi;
- lasītprasmi;
- rakstītprasmi;
- sekmēt runas un valodas attīstību;
- attīstīt skaņu izrunu;

- attīstīt visus kognitīvos procesus (uztveri, domāšanu, atmiņu, uzmanību, valodu);
- attīstīt sociālās prasmes;
- radīt interesi par mācību procesu un korekcijas darbu.

Darba autore, apkopojot visu autoru doto informāciju, secina, ka jēgpilna tehnoloģiju izmantošana sniedz bērnam pilnveidot daudzas prasmes (sk. 1.17. attēlu).

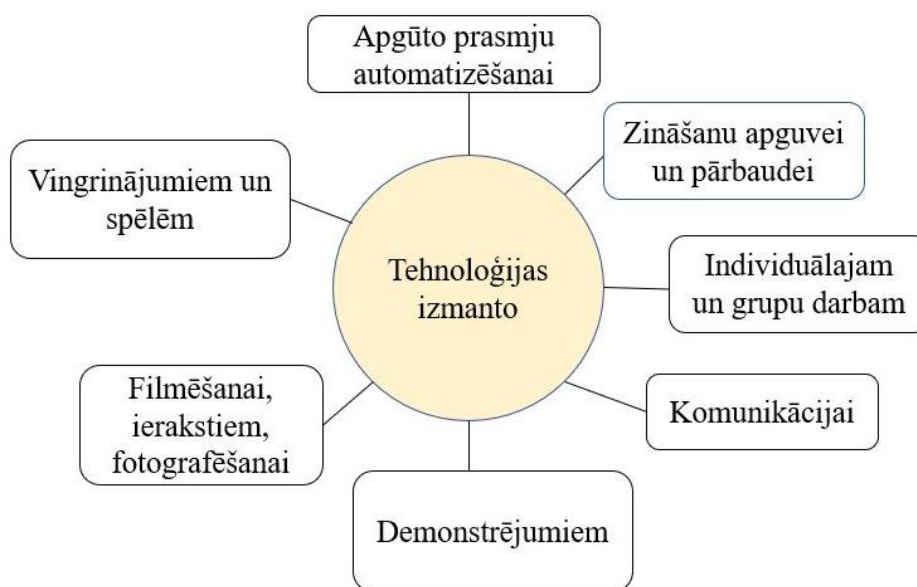

1.17.attēls. Tehnoloģijas veicina un attīsta

Šo prasmju apkopojums uzskatāmi parāda tehnoloģiju iespējas, ja tās izmanto lietderīgi, ar mērķi un sadarbojoties, kas nav mazsvarīgi.

Lai pasniegtu informāciju ar tehnoloģiju palīdzību, A.Krauce savā prezentācijā min, ka informācijai jābūt viegli saprotamai, ja tā tiek pasniegta ar tehnoloģiju palīdzību, tas savukārt rada motivāciju strādāt, kā arī interesi, prieku un motivāciju apgūt jaunas prasmes un zināšanas. Darbā ar datoru attīstās arī pirkstu sīkā muskulatūra, izziņas procesi (atmiņa, domāšana, uztvere). Darba autore savā prakses laikā secināja, ka daudzveidība un attīstīšanās līdzī laikā, dod iespēju veidot ar bērnu komunikāciju pavisam citādāku, kas arī bērnam dod motivāciju pilnveidot savas zināšanas citādāk.

Logopēds ar tehnoloģiju palīdzību gan klātienē, gan attālināti, var parādīt un tās izmantot (sk. 1.18. attēlu).

1.18.attēls. Kam izmanto tehnoloģijas? (pēc Krauce, 2021)

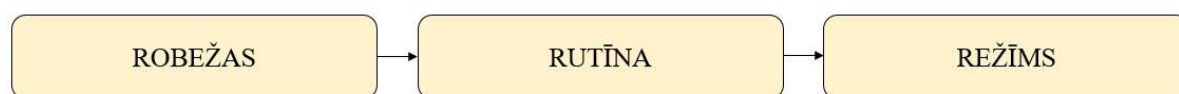
Darba autore autore secina, ka arī MK noteikumi paredz, ka bērns PII iegūst arī prasmi darboties ar tehnoloģijām. Šīs prasmes jāiegūst, lai bērns spētu atšķirt virtuālo pasauli no reālās pasaules un iegūtu pieredzi ar tehnoloģijām, redzot šo tehnoloģiju lomu. Kā arī iegūtu prasmes ievērot noteikumus lietojot šīs ierīces (MK. Noteikumi Nr. 716).

Digitālajā laikmetā tehnoloģijas palīdz arī attīstīt kritisko domāšanu un šobrīd šie plašsaziņas līdzekļi un to lietošanas prasmes ir jāuzskata par pedagoģisko stratēģiju turpmāk, jo bez tām vairs nepastāv neviens mācību process (Rubene, Svece, 2019). Kā arī 21.gs ir tehnoloģiju laikmets, kas dod lielas priekšrocības. Digitālo paaudzi raksturo (Rubene, 2020):

- tehnoloģiju lietošana prasmes;
- augstas prasības pret sevi un citiem;
- atvērta domāšana (gatavi pieņemt pārmaiņas un stāties pretī izaicinājumiem).

Darba autore secina, ka var novērot šīs pretrunas starp tradicionālo bērnības izpratni, kur 20.gs nebija pieejamas tehnoloģijas un šī tehnoloģiju kultūra nebija iespējama, taču šobrīd digitālajā kultūrā augoša bērna (paš)vērtības izjūtas pieaugumu izraisa izaicinājumus mūsdienu audzināšanai ģimenē, pirmsskolā un skolā.

Z. Rubene (2020) kursā par digitālo bērniību: padomi digitālās paaudzes audzināšanā runā par to, ka bērniem no 4 – 8 gadu vecumam tehnoloģiju izmantošanai ir nepieciešams mērķis kāpēc tiek izmantotas tehnoloģijas, jo tad tā ir jēgpilna un attīsta bērnu, taču vēl nav nepieciešams veicināt šo personīgo ieceri, jo tad šī darbība ir bez mērķa un, visbiežāk netiek iesaistīti vecāki. Taču līdz šim vecumam nozīmīga ir vecāku klātbūtne lietojot tehnoloģijas. Vadoties pēc vecumposma nepieciešami arī ierobežojumi to izmantošanā. Pirmskolas vecumā šis laiks ko pavada tehnoloģijās ir 2 reizes pa 15 minūtēm dienā kopā ar vecākiem. Protams, darba autore priekrīt Z. Rubenes apgalvojumam, ka aplikācijām ir jābūt vecumam atbilstošām, ko logopēds arī izvērtē, ja iesaka konkrētās aplikācijas. Liela loma ir vecākiem, lai tehnoloģijas tiktu izmantotas lietderīgi. Svarīgi atcerēties audzināšanas principu (sk. 1.19. attēlu).

1.19.attēls. Audzināšanas princips (Rubene, 2020)

Vadoties pēc audzināšanas principa, šo principu ievieš arī, izmantojot tehnoloģijas. Arī N. Bezborodovs uzskata, ka viedierīču izmantošanai ir jābūt ar noteikumiem, kurus pēc situācijas izstrādā pats pedagogs vai vecāks, piemēram, cik ilgi, kādas aplikācijas drīkst izmantot (Bezborodovs,2019).

Izvērtējot teorētiskajās atziņas, izstrādājot teorētisko daļu, darba autore pētījuma daļā izstrādā koriģējoši attīstošo plānu, lai nostiprinātu skaņu izrunu bērnam ar fonētiski fonemātiskajiem traucējumiem, kā arī, ņemot vērā, ka darbs ar bērnu notika attālinātā veidā, darba autore izstrādā noteikumus, izmantojot tehnoloģijas.

3. Empīriskais pētījums

Darba autore veic empīrisko pētījumu, kur apskata pētījuma metodoloģiju un bērna raksturojumu. Darba autore veic:

- padziļinātu valodas pārbaudi;
- perifērā aparāta kustīguma pārbaudi;
- pirkstu sīkās muskulatūras pārbaudi;
- vispārējo kustību pārbaudi;
- fonētiski fonemātisko traucējumu noteikšanu;
- skaņu izrunas pārbaudi;
- lesisko traucējumu pārbaudi;
- gramatisko traucējumu pārbaudi;
- saistītās runas pārbaudi.

Analizējot iegūto informāciju, darba autore veic secinājumus par pētāmo bērnu. Kā arī veic korigējoši attīstošās darbības atspoguļojumu un analizē pētījumā iegūto informāciju.

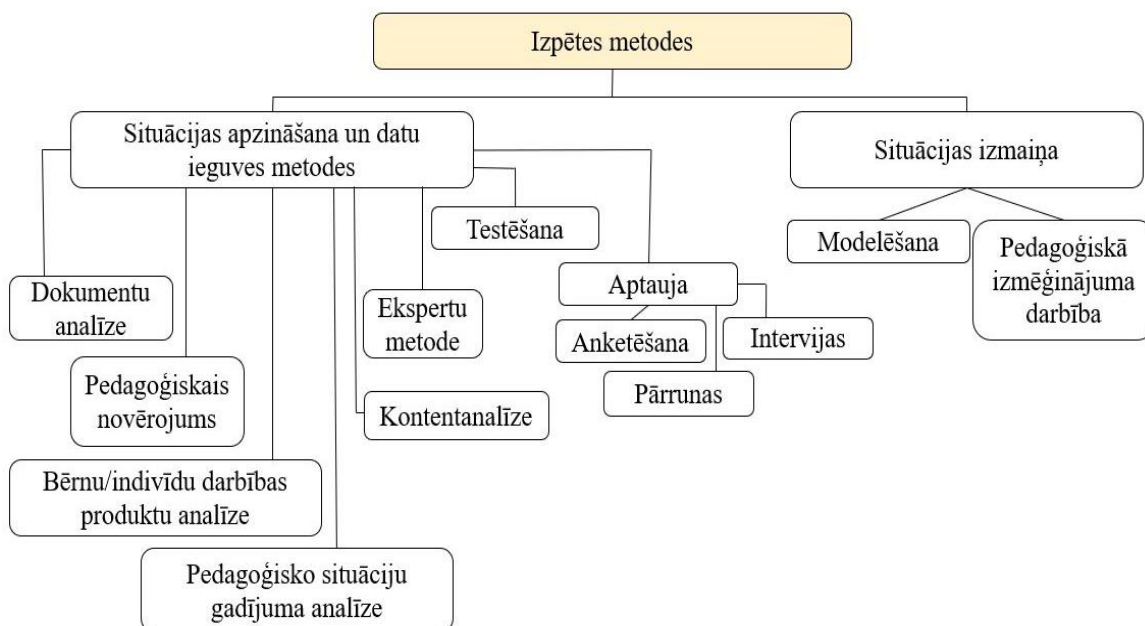
3.1. Pētījumu metodoloģija. Bērna raksturojums.

Ņemot vērā teorētisko daļu, darba autore veic pētījumu, kura mērķis ir – ģimenes līdzdalība skaņu izrunas nostiprināšanas posmā 5 – 6 gadus veciem bērniem ar fonētiski fonemātiskiem traucējumiem izmantojot tehnoloģijas.

Darba autore pētījumu īsteno Cēsu Bērzaines pamatskolas - attīstības centra pirmsskolas grupā "Pīlādzītis", sadarbībā ar prakses mentori Nelliju Niklasi, taču sadarbība ar logopēdi norisinājās attālinātā veidā ar telefona vai e-pasta starpniecību, kā arī sadarbība ar ģimeni un bērnu norisinājās telefoniski un ar Zoom platformu. Pētījumā piedalās viens 6 gadus vecs bērns ar fonētiski fonemātiskiem traucējumiem. Pētījuma laiks prakses laikā.

Pētījumā piedalās viens bērns, jo veicot aptauju par sadarbību ar topošo logopēdi (darba autori), arī ņemot vērā ārkārtas situāciju Valstī, šis pētījums jāveic ārpus PII darba laika, kas nozīmē, ka nodarbības norisinās vakarā vai brīvdienās. Ņemot vērā, ka šī ir specializētā PII, logopēds turpina strādāt neatkarīgi no ierobežojumiem, tāpēc sadarbībai piekrita viens vecāks.

Logopēds savā darbā lieto dažādas izpētes metodes (sk. 1.20. attēlu).

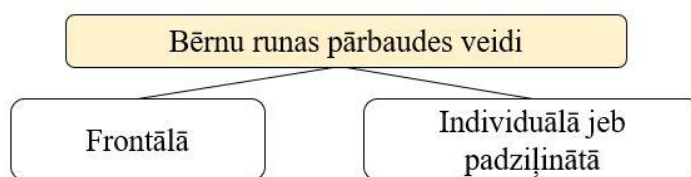
1.20. attēls. *Pedagoģiski logopēdiskā izpēte (Tūbele, 2019, 25)*

Priekšstatu par bērnu logopēds gūst ar *novērojuma izpētes metodi*. S. Tūbele atsaucas uz Dz. Albrehtu, kas min, ka novērošanas metode ir viena no izplatītākajām metodēm ko izmanto logopēds savā darbā. Šī metode palīdz logopēdam, kā arī citiem pedagogiem, iepazīt bērnus tiešas uztveres ceļā, novērojot tos ikdienas apstākļos (Tūbele, 2019, 25). Darba autore piekrīt S. Tūbelei (2019), kas uzsver, ka bērna attīstību jāvēro dinamikā, tāpēc darba autore savā pētnieciskajā darbā bērna attīstību vērtē uzsākot nodarbības, kā arī beidzot nodarbību ciklu, lai spētu veidot atgriezenisko saiti par paveikto.

Koriģējoši attīstošā darbība ko logopēds izstrādā individuāli, balstoties uz bērna runas traucējumiem ir pedagoģiski psiholoģisks koriģējošs darbs, kas balstīts uz mērķi, lai mazinātu runas un psihiskās attīstības traucējumus (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2020, 162).

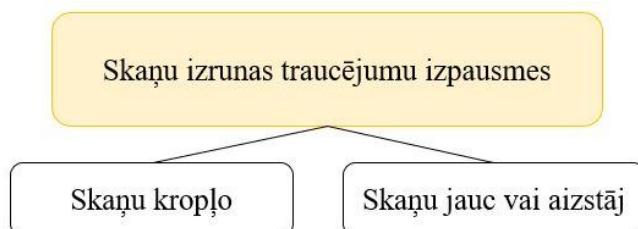
Uzsākot pētījumu, darba autore veic *pārrunas* ar vecākiem par nodarbībām, kā veiksmīgāk organizēt sadarbību un nodarbību laikus, kā arī darba autore lūdz rakstiski apstiprināt sadarbību pētījuma ietvaros (sk. 1.pielikumu).

Logopēds *bērnu runas pārbaudi* var veikt divos veidos (sk. 1.21. attēlu).

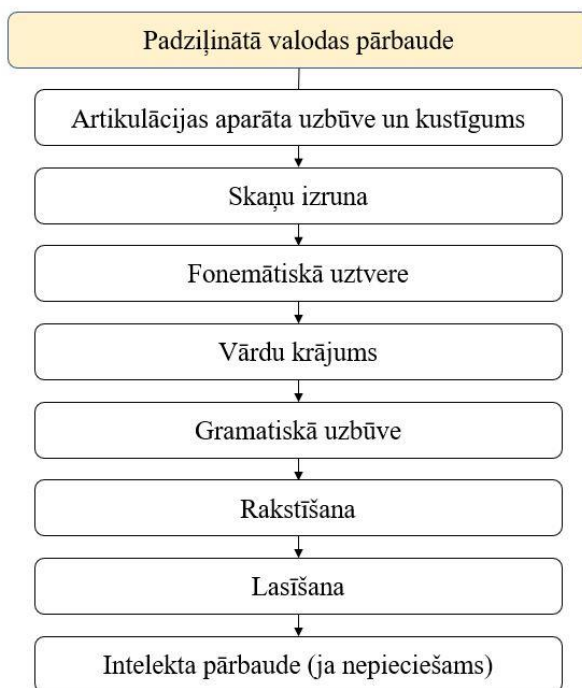
1.21. attēls. *Runas pārbaudes veidi (Tūbele, 2019, 27)*

Ņemot vērā 1.19. attēlā redzamo, veicot frontālo pārbaudi izpēte notiek grupā, kur logopēds novēro, klausoties kā bērns uzvedas un kā runā ikdienas apstākļos pirmsskolā. Logopēds ņem vērā mediķu atzinumu, kas ir izklāstīts bērna raksturojumā. Pēc frontālās pārbaudes logopēds secina skaņu izrunas traucējuma izpausmes (sk. 1.22. attēlu).

1.22. attēls. Skaņu izrunas traucējumu izpausmes (Tūbele, 2019, 28)

Logopēds, secinot kāds ir skaņu izrunas traucējums, veic individuālo jeb padziļināto pārbaudi. Logopēds nosaka kāda ir runas un valodas attīstība, nosaka bērna stiprās un vājās

pusēs utt. Lai veiktu padziļināto pārbaudi būtiska ir sistēma. Darba autore apskata S. Tūbeles (2019) doto padziļinātās valodas pārbaudes shēmu (sk. 1.23. attēlu). Darba autore bērna valodas pārbaudi veic sadarbojoties ar prakses mentori Nelliju Niklasi.

1.23.attēls. Padziļinātā valodas pārbaude (Tūbele, 2019, 30)

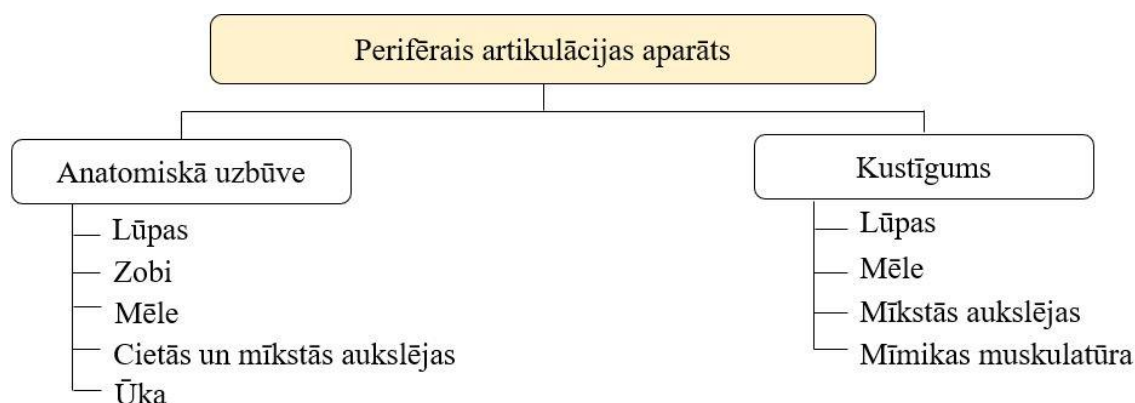
Pētījumu uzsākot, darba autore veic pārrunas ar prakses mentori Nelliju Niklasi, lai iegūtu vajadzīgo informāciju par to, kā turpmāk veikt sadarbību un saziņu ar vecākiem. Kā arī prakses mentore sniedz informāciju par bērna logopēdisko slēdzienu – fonētiski fonemātiskie traucējumi. Zēns logopēdiskās nodarbības apmeklē no 3 gadu vecuma. Darba autore sadarbību ar vecākiem veic ar telefona sarunām. Sadarbība ar bērnu notiek ar zoom platformas palīdzību,

darba autore uzskata, ka kontakta nodibināšana ar tehnoloģiju palīdzību 21. gs. notiek ļoti ātri, ņemot vērā šo pirmo pieredzi. Pētījumā piedalās 6 gadus vecs zēns – Gundars Eglīte (vārds mainīts). Uzsākot pētījumu, zēns aizstāj skaņu [s] ar skaņu [š], kā arī skaņu [ķ] aizstāj ar skaņu [č]. Darba autore uzsāk sadarbību un skaņu atšķiršanu un nostiprināšanu skaņām [s] un [š] (sk. 9.pielikumu). Tad, sadarbojoties ar prakses mentori Nelliju Niklasi, darba autore vienojas par to, ka turpina ar skaņām [ķ] un [č]. G. Eglīte skaņu izrunu jau ir apguvis kopā ar prakses mentori, tāpēc darba autore turpina sadarbību ar skaņu atšķiršanu un nostiprināšanu. (sk. 1.1. tabulu):

1.1.tabula. Individuālā runas pārbaudes struktūra (Miltiņa, 2017, 35)

Ziņas par bērnu (informācija no valodas kartes)	Vārds , uzvārds	Gundars Eglīte
	Vecums	6 gadi (27.07.2015)
	Pārbaudes datums	
Ziņas par vecākiem	Māte	45, latviete, augstākā
	Tēvs	50, latvietis, augstākā
Ziņas par bērna attīstību (informācija no valodas kartes)	Anatomiskā dzirde	Atbilstoši normai
	Redzes attīstība	Atbilstoši normai
	Psihiskā attīstība	Atbilstoši normai
	Runas attīstības īpatnības	Apmeklē logopēdu

Darba autore veic padziļinātu valodas izpēti, kas atpoguļota 1.23. attēlā. Pirmais posms, lai veidotos loģiska saikne, uzsākot padziļināto valodas izpēti, ir jāveic artikulācijas aparāta uzbūves un kustīguma pārbaude, ko S. Tūbele atspoguļo savā grāmatā (2019) (sk. 1. 24. attēlu).

1.24. attēls. Perifērā artikulācijas aparāta uzbūves un kustīguma pārbaude (Tūbele, 2019, 30)

Darba autore veic perifērā artikulācijas aparāta anotomiskās uzbūves un kustīguma pārbaudi sk. 1.3. tabulu, vadoties pēc prakses mentores dotās informācijas un pētniecības laikā pārbaudes iegūtajiem datiem, lai nerastos neprecīza informācija. Šo pārbaudi veic, apskatot

bērnu, kā arī izmantojot S. Tūbeles (2019) dotos vingrinājumus **perifērā artikulācijas aparāta kustīguma** izpētei sk. 1.2. tabulu.

1.2.tabula. Vingrinājumi perifērā aparāta kustīguma pārbaudei (Tūbele, 2019, 31)

Orgāns, kura kustīgums tiek pārbaudīts	Vingrinājumi, kas tiek veikti
Lūpas	<ul style="list-style-type: none"> * Lūpas pastiepj smaidā; * lūpas pastiepj taurītē (imitē buču); * izdara apļveida kustības ar lūpām; * sakļauj lūpas ciet, tad atver muti; * saknieb lūpas starp zobiem (lūpu paslēpes).
Žokļi	<ul style="list-style-type: none"> * Atverot muti, pakustini apakšžokli, sākumā uz augšu un tad uz leju; * atverot muti, pakustini apakšžokli sākumā pa labi uz viena sāna, tad pa kreisi uz otru sānu.
Mēle	<ul style="list-style-type: none"> * Izbāžot mēlo, noliec to uz apakšlūpas un turi (Svarīgi vērot, lai bērnam vingrojuma laikā nesāk trīcēt mēle, nenoliecas uz vienu vai otru pusi vai nekļūst bālgana, vai zilgana); * izbāzrtu mēli turi taisni, kamēr seko līdz priekšmetiem tikai ar acīm (priekšmetu kustina no vienas puses un otras, svarīgi, lai vingrojuma laikā mēle nekustas līdz acīm); * izbāžot mēli, mēģini mēles galu tuvināt degungalam (svarīgi, lai bērns neatgāž galvu – tur taisni); * aplaizi priekšējos augšzobus ar mēles galu; * paklakšķini; * “ Labrīt!” ar mēli pieskaries labajam vaigam, kreisajam vaigam, degunam (ja var).
Mīkstās aukslējas	<ul style="list-style-type: none"> * Saki A, turot platu muti vaļā; * pažāvājies; * saki – “ Ah, ah, ah”, “ K, K, K”.
Mīmikas muskulatūra	<ul style="list-style-type: none"> * Sarauc uzacis; * uzrauc uzacis; * sarauc pieri (imitē dusmošanos vai brīnīšanos); * aizmiedz abas acis; * atver uz aiztaisi acis; * smaidis.

Veicot 1.2. tabulā redzamos perifērā aparāta kustīguma pārbaudes vingrinājumus, darba autore tabulā 1.3. tabulā apkopo pārbaudes rezultātus.

1.3.tabula. Perifērā artikulācijas aparāta uzbūve un kustīguma rezultāti

Orgāns, kura kustīgums tika pārbaudīts	Pārbaudes rezultāts
Lūpas	Plānas
Zobi	Veseli, atbilstoši normai (piena zobi iztrūkst)

Mēle	Atbilstoši normai
Cietās aukslējas	Atbilstoši normai
Mīkstās aukslējas	Atbilstoši normai
Mīmikas muskulatūra	Atbilstoši normai

Darba autore pārbaudes laikā G. Eglītei nekonstatē nobīdi no normas. Kad šī pārbaude ir veikta, lai darba autore gūtu padziļinātāku priekšstatu par bērna attīstību, vadoties pēc I. Miltiņas (2017) izstrādātās pārbaudes struktūras. Pirkstu rotaļas un vingrinājumi veicina runas pilnveidošanos. Kā arī I. Miltiņa savā grāmatā atsaucas uz L. Arutjunjanu, kas saka, ka rokas pirkstu veiklība veicina runas tempu, ritmu, loģisko uzsvaru. Kā arī grāmatā ir uzsvars uz to, ja sistemātiski strādā, bērnam pilnveidjas gan redzes, gan dzirdes, gan uzmanības un verbārā atmiņa (Miltiņa, 2005, 245). Darba autore tālāk veic **pirkstu sīko kustību pārbaudi** (sk. 1.4. tabulu).

1.4.tabula. Pirkstu sīkās muskulatūras pārbaude (Miltiņa, 2017, 66)

Vingrinājumi pirkstu sīko kustību pārbaudei	Bērna darbība			
	Izpilda patstāvīgi, precīzi (3)	Izpilda patstāvīgi, bet neprecīzi (2)	Izpilda daļēji ar palīdzību (1)	Neizpilda
Vingrinājums – “lietus līst” (attēlo lietus sišanos pret zemi),	3			
Mezglā atraisīšana, pogāšana (aizpogā, atpogā)	3			
Veic kustību ar labo roku – saveļc dūrē, izplet plaukstā – tad ar kreiso roku un abas rokas kopā	3			
Pirkstu sasveicināšanās – bērns saliek plaukstas kopā tā, lai katrs pirksts atrod sev pāri (īkšķis pret īkšķi utt.).	3			
Gailis – saliek kopā īkšķi un rādītājpirkstu galus (kā knābis), pārējos pirkstus izplest un spussaliekus izvietot virs knābja.	3			

Pirkstu sīkās motorikas izpildes vērtējums – 15 punkti (maksimālais vērtējums). Darba autore pārbaudes laikā secina, ka bērns spēj veikt uzdotos uzdevumus, kā arī sinhroni ar abām rokām pildīt uzdevumus. Bērns ir ieguvis maksimālo vērtējumu pirkstu sīkās motorikas izpildē.

Kā nākamo pārbaudes uzdevumu izstrādā **vispārējai kustību izpildei** (sk. 1.5.tabulu).

1.5.tabula. Vispārējo kustību izpildes pārbaude (Miltiņa, 2005, 63)

Vingrinājumi vispārējo kustību izpildei	Bērna darbība			
	Izpilda (3)	Izpilda patstāvīgi daļēji (2)	Izpilda daļēji ar palīdzību (1)	Neizpilda (0)
Lecieni – uz vienas kājas, uz abām kājām, leciens līdz, piemēram, galdam	3			
Bumbas mešana	3			
Rokās turot nūju, veikt kustības pēc logopēda norādījumiem: rokas uz priekšu, rokas uz aizmuguri, augšā, lejā		2		

Vispārējo kustību izpildes vērtējums – 8

Darba autore secina, ka bez sadarbības ar vecākiem, attālinātā veidā šos uzdevumus nevar izpildīt kvalitatīvi, tāpēc, lai šos uzdevumus bērns spētu izpildīt, iesaistās vecāki.

Analizējot kustības, darba autore ņēm vērā I. Miltiņas (2005) grāmatā minēto un atzīmē un ņem vērā kustību apjomu - pilnīgs, temps – ātrs, koordinācija - norma, plūstoša pāreja no kustības kustībā – ir, aktivitāte – aktīvs (norma).

Nākamā pārbaudes sadaļa ir **fonētiski fonemātisko traucējumu noteikšana**, darba autore, vadoties pēc S. Tūbeles (2019), izstrādā fonemātiskās uztveres kritērijiem un rādītājiem savus piemērus, lai noteiktu fonētiski fonemātisko traucējumu līmeni.

Kritērijs	Rādītāji	Uzdevumi to veikšanai	Izvērtēšana
Fonemātiskie priekšstati	Vārda saklausīšana citu vārdu rindā	Kad sadzirdēsi vārdu “kaķis”, sasiit plaukstas: suns, ziedi, zaķis, kaķis, māja...	Izvērtēšanai izmanto 4 balļu skalu, par uzdevuma izpildi; 1 balle- bērns nespēj uzdevumu izpildīt; 2 balles – uzdevumu izpilda ar logopēda palīdzību; 3
	Skaņas saklausīšana citu skaņu rindā	Kad dzirdēsi skaņu [ķ], palecies: E, I, Č, K, S, Ņ, L, M, A, T, Ņ, Č	
	Zilbju rindu atkārtošana	ķa-ķe-ķa ča-ča-ča ķe-ķa-ķa ķa-ča-ča ķa-ķa-ķe ļi-ja-ja ķa-ķe-ķa-ķa ņu-ņu-ļi ķe-ķe-ķa-ķe	

	Nosaukt vārdu ar noteiktu skaņu	Nosauc vārdus, kas sākas ar skaņu [ķ], piemēram, ĶIRŠIS
		Nosauc vārdus, kas sākas ar skaņu [č], [s], [š].
		Apskati attēlus, sagrupē vienā kaudzītē attēlus, kuru nosaukumos dzirdama skaņa [č]
	Akustiski līdzīgi skanošu vārdu atšķiršana	Ar ko atšķiras vārdi LASI – TASI; KASI – LASI; PĒDA – BĒDA; PUMPA – BUMBA
Fonemātiskā analīze	Pirmās skaņas noteikšana	Ar kādu skaņu sākas vārds ČIEKURS, ĶIRBIS, SIENS utt.
	Pēdējās skaņas noteikšana	Ar kādu skaņu beidzas vārds LIETUS, GRIB, SIET, KĀJA, PRIEDE, PŪŠ, ČUČ
	Vārda nosaukšana pēc skaņām	Nosauc vārdu pa skaņām, piemēram, KĀJA – K-Ā-J-A; SUNS – S-U-N-S; MAŠĪNA, KURPES, ZAĶIS u.c.
	Skaņas vietas noteikšana vārdā	Vārdā KĀJA -kura pēc kārtas ir skaņa [ā]? Attēli grupēšanai – skaņa [a] vārda sākumā, vidū un beigās: KĀJA, ASI, MATI, LATS, Skaņa [č] ČUČ, ČIEKURS, u.c. Skaņa [ķ] KAĶIS, ZAĶIS, PUĶE
	Skaņu skaita noteikšana vārdā	Cik skaņu ir vārdā? Piemēram, KĀJA – četras; ZIVS, KAĶIS, VILKS, ŠŪPOLES, ŠOKOLĀDE u.c.
Fonemātiskā sintēze	Skaņu sapludināšana zilbē (atvērtas zilbes)	Klausies skaņas un pasaki, kāda zilbe sanāk: piemēram, K+A=KA; K+Ā=KĀ, K+Ū=KŪ, S+A=SA
	Skaņu sapludināšana zilbē (slēgtās zilbes)	Klausies skaņas un pasaki, kāda zilbe sanāk: A+K=AK, Ū+K=ŪK, I+S=IS, E+K=EK
	Skaņu sapludināšana zilbē (ar līdzskaņu sakopojumiem)	Klausies skaņas un pasaki, kāda zilbe sanāk: KL+A=KLA, E+LU=ELU, I+RS=IRS utt.

Izvērtēšanai izmanto 4 balļu skalu, par uzdevuma izpildi; 1 balle- bērns nespēj uzdevumu izpildīt; 2 balles – uzdevumu izpilda ar logopēda palīdzību;

Zilbju sapludināšana vārdā (divzilbīgi vārdi ar atvērtām zilbēm)	Klausies zilbes un pasaki kāds vārds sanāk: RI+PA=RIPA, KA+ZA=KAZA, ZĪ+LE=ZĪLE, LŪ+PA=LŪPA utt. Logopēds nosauc skaņas, vai spēj nosaukt kas tas par vārdu [č] [e] [t] [r] [i]
Zilbju sapludināšana vārdā (divzilbīgi vārdi ar slēgtām zilbēm)	Klausies zilbes un pasaki kāds vārds sanāk: ZA+ĶIS=ZAĶIS, SŪ+NAS=SŪNAS, LIE+PA=LIEPA, KRŪ+MI=KRŪMI
Zilbju sapludināšana vārdā (trīszilbīgi vārdi)	Klausies zilbes un pasaki kāds vārds sanāk: MA+ŠĪ+NA=MAŠĪNA, LU+PA+TA=LUPATA, TAU+RE+NIS=TAURENIS utt.

Valodoties pēc 1.6. tabulas, tajā norādītajiem uzdevumiem, darba autore apkopo uzdevumus, kas izdevās un, kas neizdevās, kā rezultātā atspoguļojas izvērtēšanā (sk. 1.6. tabulu).

1.6.tabula. Fonemātiskās izpētes izvērtēšana

Kritērijs	Rādītāji	Uzdevumi	Izvērtēšana
Fonemātiskie priekšstati	Vārda saklausīšana citu vārdu rindā	Bērns saklusa vārdu “kaķis” citu vārdu rindā	4
	Skaņas saklausīšana citu skaņu rindā	Kad sauc skaņu [č] bērns palecas, taču izlabo	3
	Zilbju rindu atkārtošana	Atkārto zilbju rindu ar kļūdu, nākamajā reizē izpilda uzdevumu	2
	Nosaukt vārdu ar noteiktu skaņu	Nosauc vārdus ar skaņām [s], [š], Ar skaņu [č] nosauc ar nelielu palīdzību	3
	Akustiski līdzīgi skanošu vārdu atšķiršana	Vārdu atšķiršana ZĀLE – ZĪLE, LAPA – LĀPA, KAZAS – KĀZAS	3
Fonemātiskā analīze	Pirmās skaņas noteikšana	Vārdā “ ķirbis” jauc skaņu [ķ] ar [č] izrunā, taču atpazīst burtu pareizi, ar palīdzību izpilda uzdevumu	3
	Pēdējās skaņas noteikšana	LIETUS, GRIB, SIET, KĀJA, PRIEDE – nosauc spēdējo skaņu, taču vārdos PŪŠ, ČUČ – nosauc ar palīdzību	2
	Vārda nosaukšana pēc skaņām	KĀJA – K-Ā-J-A; SUNS – S-U-N-S; MAŠĪNA, KURPES, ZAĶIS ZEĶE– vārdā zaķis un zeķe gan rakstiski, gan mutiski izskan skaņa [č] ZEĶE	2
	Skaņas vietas noteikšana vārdā	KĀJA -kura pēc kārtas ir skaņa [ā] - nosauc Attēli grupēšanai – skaņa [a] vārda sākumā, vidū un beigās: KĀJA, ASI, MATI, LATS – grupē bez kļūdām Skaņa [č] ČUČ, ČIEKURS - labojot Skaņa [ķ] KAĶIS – pie	3

1.6.tabulas turpinājums

	Skaņu skaita noteikšana vārdā	KĀJA, ZIVS (nosauc), KAĶIS – jauc - izlabo, ŠŪPOLES – nosauc ar palīdzību, ŠOKOLĀDE – nosauc ar palīdzību	2
Fonemātiskā sintēze	Skaņu sapludināšana zilbē (atvērtas zilbes)	K+A= KA; K+Ā=KĀ; K+Ū=KŪ – nosauc KU – ar logopēda palīdzību saklausa	3
	Skaņu sapludināšana zilbē (slēgtās zilbes)	A+K=AK; I+S=IS – nosauc E+K=EK; Ū+K=ŪK – nosauc pārlabojot sevi A+Ķ; nosauc ar palīdzību	2
	Skaņu sapludināšana zilbē (ar līdzskaņu sakopojumiem)	KL+A=KLA – nenosauc E+LU=ELU nosauc, I+RS=IRS nosauc ar palīdzību	2
	Zilbju sapludināšana vārdā (divzilbīgi vārdi ar atvērtām zilbēm)	RI+PA=RIPA, KA+ZA=KAZA, ZĪ+LE=ZĪLE, LŪ+PA= LŪPA – spēj nosaukt. Logopēds nosauc skaņas, vai spēj nosaukt kas tas par vārdu [č] [e] [t] [r] [i] – nosauc ar palīdzību [č] [i] [p] [š] [i]- nosauc ar palīdzību	2
	Zilbju sapludināšana vārdā (divzilbīgi vārdi ar slēgtām zilbēm)	ZA+ĶIS=ZAĶIS – nosauc ar palīdzību, lai būtu pareiza izruna,	2
	Zilbju sapludināšana vārdā (trīszilbīgi vārdi)	MA+ŠĪ+NA=MAŠĪNA-nosauc LU+PA+TA=LUPATA – nosauc ar palīdzību TAU+RE+NIS=TAURENIS – nosauc ar palīdzību	2
Iegūtie punkti			40

Iegūti **40** punkti uzsākot fonemātiskās uztveres korekciju

Fonemātiskās uztveres līmeņi:

48 – 64 – nav konstatēti fonemātiskās uztveres traucējumi

32 – 47 – viegla pakāpe fonemātiskiem traucējumiem

16 – 31 – vidēji smaga fonemātisko traucējumu pakāpe

0 – 15 – smaga fonemātisko traucējumu pakāpe

Darba autore, pēc iegūtajiem punktiem, kas atspoguļoti 1.6. tabulā, secina, ka G. E. Fonētiskie traucējumi atbilst vieglai pakāpei, kur līmenis ir no 32 – 47 punktiem.

Pētījumā kā nakamo posmu bērna runas izpētē, apskata **skaņu izrunu**. Skaņu izrunas pārbaudē logopēds izmanto attēlu kartītes, kur pārbaudāmā skaņa ir iekļauta vārda sākumā, vidū un beigās. Papildus darba autore sagatavo pārbaudāmo skaņu ar citu līdzskani un attēlu kartītes, kurās skaņa atkārtojas (sk. 2.pielikumu).

Veicot pārbaudi skaņu izrunai, darba autore secināja, ka pie skaņu [s] un [š] izrunām bērns sevi labo pats un šīs skaņas ļoti reti. Nodarbībās, darba autore, skaņu jaukšanu novēro vienu reizi, konspekts atspoguļots 3. pielikumā. Tāpēc, konsultējoties ar prakses mentori Nelliju Niklasi, darba autore pārbauda skaņu izrunu pie skaņām [ķ] un [č], lai īstionotos diplomdarba mērķis.

Leksisko traucējumu noteikšanā logopēds izmanto priekšmetu, to kartītes, kā arī sižeta attēlus, lai pārbaudītu vārdšķiru lietošanu savā runā (lietvārds, darbības vārds, īpašības vārds, vietniekvārds, prievārds, apstākļa vārds) uzdevumu norādījumus (sk.1.7. tabulā) un, izmantotos attēlus (sk. 4. pielikumā).

1.7.tabula. Leksisko traucējumu pārbaude

Vārdšķira	Vingrinājums	Izpilde
Lietvārdu lietojuma izpēte	<ul style="list-style-type: none"> *Nosauc kartītē attēloto; *Nosauc dzīvas būtnes ķermeņa daļas; *Vispārinošais vārds; *Nosauc priekšmetu pēc apraksta 	<p>Spēj nosaukt attēlā redzamo, nosauc ķermeņa daļas, spēj nosaukt attēlā redzamo kopumu.</p> <p>Spēj nosaukt priekšmetu pēc apraksta</p>
Darbības vārdu lietojuma izpēte	<ul style="list-style-type: none"> *Nosauc kartītē redzamo un pievieno darbības vārdu; *Nosauc dzīvnieku skaņas; *Nosauc profesiju darbības; *Nosauc attēlā redzamā krāsu; *Nosauc antonīmus; 	<p>Izpilda visus uzdevumus attiecīgi norādījumiem. Pie uzdevuma par antonīmiem ir jāpiedomā.</p>
Īpašības vārdu krājuma izpēte	<ul style="list-style-type: none"> *Nosauc īpašības vārdus attēliem, kas redzami kartītē; *Atrodi atbilstošo krāsu attēlā redzamajam; *Savieno antonīmus (vārdus ar pretēju nozīmi) 	<p>Spēj izpildīt darba autores izstrādātos uzdevumus</p>

Vietniekvārds (personu, piederības, norādāmie) lietojuma izpēte	*Stāstījums pēc attēla (viņi, viņas, viņš,), (tas, tie, tās); *Notikuma atstāstījums (es, tu, jūs), (mans, mūsu, jūsu)	Spēj veidot stāstījumu, izmanto formas, spēj izstāstīt notikumu no savas dzīves.
Apstākļa vārdu lietojuma izpēte (laika, vietas, veida)	*Atbild uz jautājumiem (kad?, kur?, kā?)	Mazliet jāpiedomā pie laika apstākļa vārda lietojuma, jo steidzās.
Prievārdi	*Kur atrodas pūce	Pareizi nosauc prievardus un spēj nolikt pūci tur, kur nosauc.

Analizējot izpildītos uzdevumus, darba autore secina, ka lietvārdus atpazīst un spēj nosaukt pēc apraksta. Uzdevumus izpildīt nebija sarežģīti, taču pie antonīmu lietošanas jāstrādā vēl, lai nesagādātu nekādas aizķeršanās.

Gramatisko traucējumu noteikšanā darba autore izmanto sižeta attēlu (sk. 5. pielikumu), ar kura palīdzību noskaidro vai:

- bērns pārveido lietvārda vienskaitļa nominatīvu uz daudzskaitļa formu;
- izmanto lietvārda locījumu formas (ko?, kam?, ar ko?, kur?, kā?);
- izmanto īpašības vārdus saskaņotus ar lietvārdu;
- izmanto pamazināmās formas (-iņš, -iņa, -ītis, -īte);
- izmanto priedēkļus.

Darba autore secina, ka bērns savā runā izmanto dažādas lietvārda locījuma formas. Pamazināmās formas izmanto atbilstoši govs – teliņš, kā arī izmanto priedēkļus.

Lai pārbaudītu **saistīto runu**, darba autore izmanto sižeta attēlu (sk. 6.pielikumu), ar kuru palīdzību var izprast vai bērns spēj stāstīt bez jautājumu uzdošanas, atbilstoši secīgi saliktiem sižeta attēliem. Darba autore pievērš uzmanību vai ir secīgs stāstījums, kādus teikumus bērns izmanto, kā rezultātā var konstatēts kāds ir saistītās runas attīstības līmenis.

Darba autore secina, ka bērns spēj secīgi salikt sižeta attēlus, lai veidotos loģisks stāstījums, taču bērns izmanto vienkāršus nepaplašinātus teikumus, taču ja uzdod jautājumus teikumi ir arī paplašināti un salikti sakārtoti).

Apkopojošā iegūto informāciju, darba autore secina, ka bērns ir atvērts un uzdevumu izpilde bērnam sagādā prieku. Darba autore sākumā veic perifērā aparāta kustīguma pārbaudi, kura laikā secina, ka bērna perifērā aparāta uzbūve atbilst normai. Pirkstu sīkā muskulatūras uzdevumus veic pareizi, taču sadarbībā ar prakses mentoru Nelliju Niklase, darba autore noskaidro, ka bērnam ir kreisās puses sasprindzinājums, ko, diemžēl, attālinātā veidā nevar

novērot, veidot vispārējo kustību pārbaudi. Pēc izstrādātajiem uzdevumiem, lai pārbaudītu fonemātiskās uztveres traucējuma līmeni, darba autore secina, ka bērnam ir viegla fonemātiskās uztveres traucējuma pakāpe. Fonemātiskie priekšstati bērnam ir attīstītāki kā fonemātiskā analīze un sintēze. Bērns ir uzmanīgs, kad jāsaklasa vārdu, citu vārdu rindā. Zilbju rindu atkārtošana sagādā aizķeršanos, pēc autores domām, neuzmanības dēļ. Spēj nosaukt vārdus pa skaņām, šajā uzdevumā var novērot skaņas [k] aizstāšanu ar skaņu [č]. Bieži var novērot uzmanības kļūdas, ko bērns pats spēj izlabot, taču ir uzdevumu, kuros vajag vairāk iesaistīties, kā piemēram, veicot fonemātiskās sintēzes uzdevumus, kur bērnam ir jāveic zilbju sapludināšanas uzdevumi. 7.pielikumā, darbā autore iegūto informāciju atspoguļo valodas kartē.

Logopēda slēdziens: Fonētiski fonemātiskie traucējumi

Nākamajā nodaļā, darba autore, atspoguļo korigējoši attīstošo darbību skaņu izrunas nostiprināšanā.

3.2. Korigējoši attīstošās darbības atspoguļojums

Darba autore, veicot bērna izpēti 3.1. apakšnodaļā, secina, ka bērnam ir fonētiski fonemātiskie traucējumi. Prakses laikā darba autore turpināja skaņas [s] un skaņas [š] atšķiršanas nostiprināšanas posmu, nodarbības konspektu (sk. 3. pielikumā), taču pēc trīs nodarbībām, sadarbībā ar prakses mentori Nelliju Niklasi vienojoties, turpināju darbu ar skaņām [k] un [č].

Fonētiski fonemātisko traucējumu gadījumā, vibiežāk raksturīga fonemātiskās uztveres nepietiekama attīstība. Bērniem ir traucēta:

- runas dzirde;
- runas kustību analizatoru darbība.

Traucēta runas kustību analizatoru darbība izpaužas bērna mazspējā atšķirt konkrētas skaņa, gan pēc artikulācijas pazīmēm, gan pēc akustiskajām pazīmēm. Kā arī ir grūtības vārda skaņu analīzē (Miltiņa, 2008, 194).

Skaņu izrunas sagatavošana, izolētas skaņas mācīšana, nostiprināšanas posms, kā arī atšķiršanas posms ir būtisks fonētiski fonemātisko traucējumu gadījumā (Miltiņa, 2008, 194). Darba autore veic skaņu atšķiršanas posmu, jo iepriekš minētie posmi ir nostiprināti ar prakses mentores Nellijas Niklases darbu.

Korigējoši attīstošo darbu logopēds veic secīgi (sk. 1.8. tabulu).

Skaņu atšķiršana teikumos, saistītā runā	Skaņu [ķ] un skaņas [č] atšķiršana 1. Teikumos *Kad dzirdi skaņu [ķ] sasiņ plauksts, kad dzirdi skaņu [č], piesit pie galda. Čiekuru čalim ir čaukstošas lapu zeķes. *Iesaisti katru vārdu teikumā! Ķirši, kaķis, čiekuri, zaķis *Pievieno katram iepriekšminētajam lietvārdam īpašības vārdu. Piemēram: čakls zaķis 2. Ieraksti svītriņu vietā burtu Ķ vai Č (1) _etri rū_i (2) _iekuru _alim ir _aukstošas lapu ze_es.
---	---

Skaņas [ķ] aizstāšanu ar citām skaņām sauc par parakapacismu ķirbis→čirbis

Darba autore pētnieciskajā daļā izvērsti apspoguļo divas novadītās nodarbības, kas ir fonētiski fonemātiskās nodarbības. Nodarbības ar bērnu notiek attālinātā veidā ar zoom platformas palīdzību. Darba autore visefektīvāko veidu, sadarbībai ar zēnu, izmantoja prezentāciju demonstrēšanu. Nodarbību konspekti tiek veidoti, balstoties uz darba autores izvērtējumu, kādas ir zēna stiprās un vājās puses, nodarbībā ir iekļauti uzdevumi, kas zēnam padodas un arī tādi, pie kuriem ir jāpiestrādā, lai veidotos valodas attīstība. I. Miltiņa par uzmanību raksta, ka tās noturība ir atkarīga no intereses par priekšmetiem un ar tiem izpildāmām darbībām (Miltiņa, 2017, 23). Tāpēc darba autore izstrādā daudzveidīgu nodarbību, lai bērnam pieaug uzmanības noturība un koncentrēšanās prasme. Nodarbības uzsāk ar skaņas [s] un [š] atšķiršanu, taču šīs skaņas jau ir nostiprinātas, tāpēc darba autore turpina ar skaņas [ķ] un [č] atšķiršanu, konsultējoties ar prakses mentori Nelliju Niklasi.

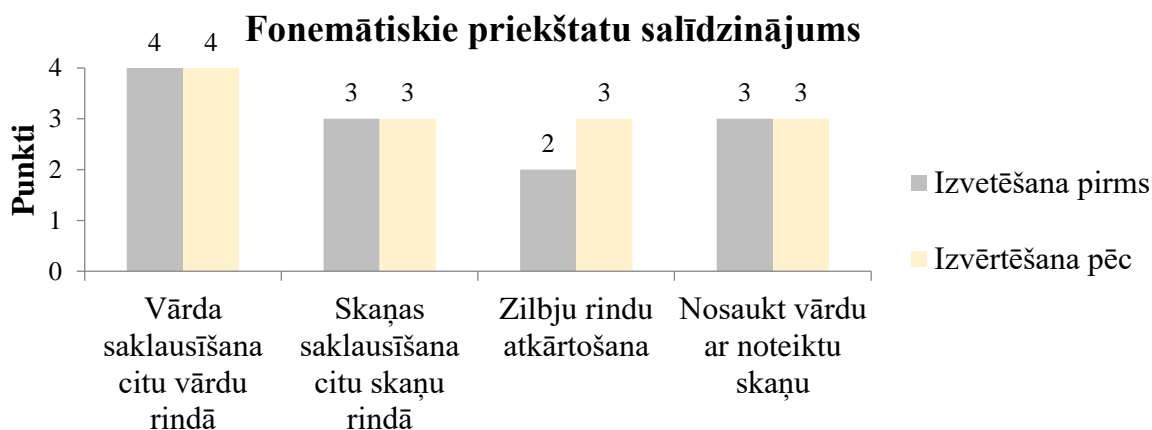
3.3. Pētījumā iegūto rezultātu analīze

Izstrādājot koriģējoši attīstošo darbību, darba autore analīzē pētījumā iegūto informāciju pirms sadarbības ar bērnu un pēc sadarbības fonētiski fonemātisko traucējumu novēršanā. Darba autore izmanto fonemātiskās izpētes izvērtēšanu pēc trīs kritērijiem: fonemātiskie priekšstati, fonemātiskā analīze un fonemātiskā sintēze, ko atspoguļo (sk. 1.9. tabulu).

1.9.tabula. Fonemātiskās izpētes izvērtēšana

Kritērijs	Rādītāji	Izvērtēšana	Izvērtēšana
Fonemātiskie priekšstati	Vārda saklausīšana citu vārdu rindā	4	4
	Skaņas saklausīšana citu skaņu rindā	3	3
	Zilbju rindu atkārtošana	2	3
	Nosaukt vārdu ar noteiktu skaņu	3	3
	Akustiski līdzīgi skanošu vārdu atšķiršana	3	3
Fonemātiskā analīze	Pirmās skaņas noteikšana	3	4
	Pēdējās skaņas noteikšana	2	3
	Vārda nosaukšana pēc skaņām	2	3
	Skaņas vietas noteikšana vārdā	3	3
	Skaņu skaita noteikšana vārdā	2	3
Fonemātiskā sintēze	Skaņu sapludināšana zilbē (atvērtas zilbes)	3	3
	Skaņu sapludināšana zilbē (slēgtās zilbes)	2	3
	Skaņu sapludināšana zilbē (ar līdzskaņu sakopojumiem)	2	2
	Zilbju sapludināšana vārdā (divzilbīgi vārdi ar atvērtām zilbēm)	2	2
	Zilbju sapludināšana vārdā (divzilbīgi vārdi ar slēgtām zilbēm)	2	2
	Zilbju sapludināšana vārdā (trīszilbīgi vārdi)	2	2
		40	46

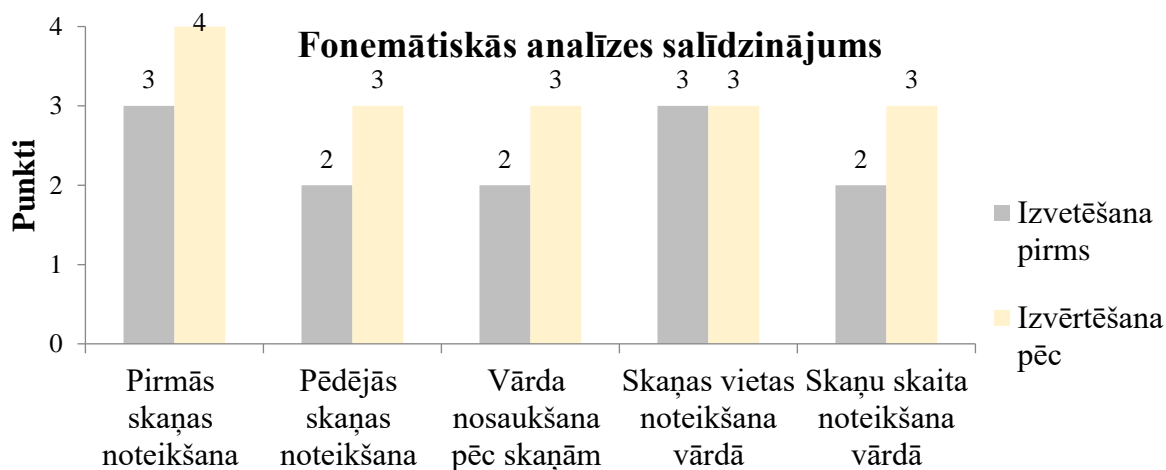
Lai noteiktu pētāmā bērna fonētiski fonemātisko traucējumu līmeni, tika analizēti trīs kritēriji. Izvērtēšana tika veikta uzsākot sadarbību un pēc sadarbības, lai varētu vērot vai ir sasniegts progress. Pirmie tika novērtēti bērna fonemātiskie priekšstati. Vērtēšana skala ir no 0 līdz 4, kur 4 ir maksimālā vērtība. Dati apkopoti 1.25. attēlā.

1.25. attēls. Fonemātisko priekšstatu salīdzinājums

Attēlā var redzēt, ka pirms un pēc sadarbības vārda saklausīšana citu vārdu rindā, skaņu saklausīšana citu skaņu rindā un nosaukt vārdu ar noteiktu skaņu, šiem uzdevumiem punktu skaits nav mainījies. Uzsākot sadarbību zilbju rindu atkārtošana bija novērtējama ar 2, pēc attālinātās sadarbības, rezultāts uzlabojas un tika novērtēts ar 3.

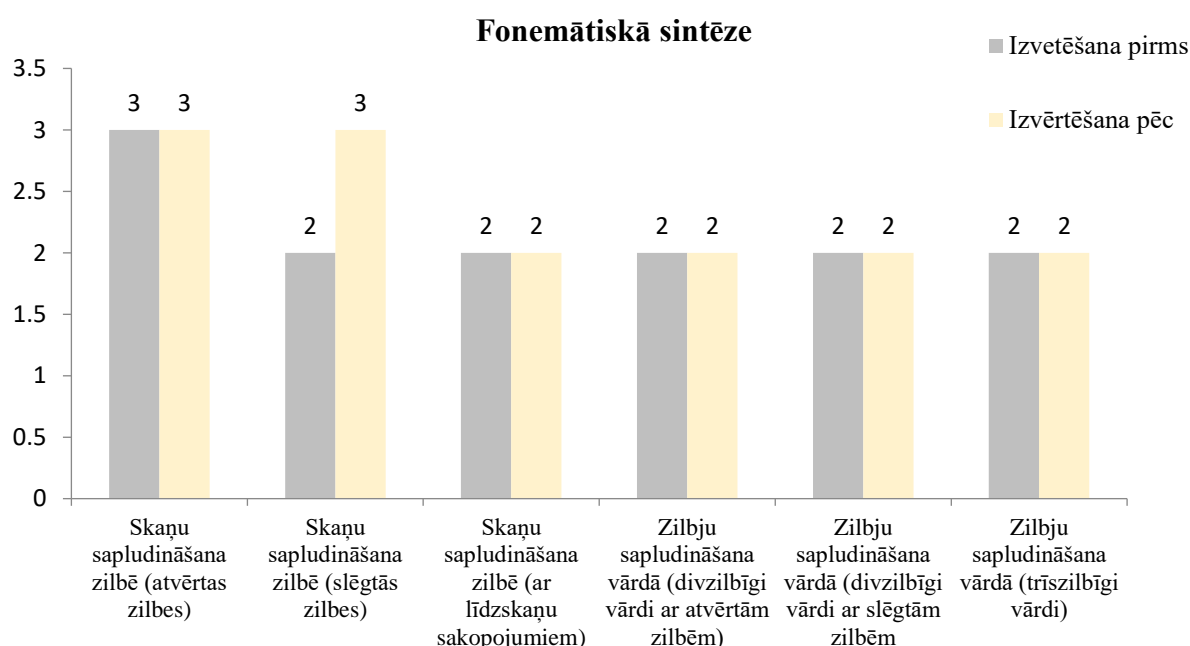
Otrais kritērijs ir fonemātiskā analīze. Vērtēšanas sistēma paliek nemainīga no 0 līdz 4. Rezultāti apkopoti 1.26. attēlā.

1.26.attēls. Fonemātiskās analīzes salīdzinājums

Attēlā vērojami uzlabojumi četros no pieciem rādītājiem, kas parāda kā sadarbība ir veicinājusi fonemātiskās analīzes pilnveidošanos. Tomēr redzams, ka vēl būtu nepieciešama sadarbība.

Trešais kritērijs - fonemātiskā sintēze, kuru rezultāti apkopoti 1.27. attēlā.

1.27. attēls. Fonemātiskās sintēzes salīdzinājums

Kā redzams ka šajā attēlā, izaugsme ir tikai skaņu sapludināšanā ar slēgtām zilbēm un ir nepieciešams darba turpmāk.

Secinājumi

Darba autore, analizējot teorētiskās atziņas par 5 – 6 gadus vecu bērnu attīstību veselumā, kā arī analizējot teorētiskās atziņas par fonētiski fonemātiskiem traucējumiem, sadarbības nozīmību valodas attīstībā un tehnoloģiju – kā iespēju pilnveidot runas attīstību. Pētnieciskajā daļā, darba autore veica un analizēja bērna valodas attīstību un izstrādāja koriģējoši attīstošo plānu fonētiski fonemātisko traucējumu novēršanai. Izstrādājot diplomdarbu, darba autore secina, ka:

1. 5 – 6 gadu vecumposmā ir pastiprināti jāseko līdzi bērna attīstībai (fiziskai, psiholoģiskai, sociālai), jo šajā vecumposmā bērns strauji attīstās, veidojas dažādas jaunas prasmes un padziļinās izpratne dažādās jomās.
2. Logopēdam svarīgi ir definēt un izvērtēt vai bērnam ir fonētiski fonemātiskie traucējumi, tos var vislabāk izprast, ja: precīzi izprot traucējuma skaidrojumu, spēj uzdot atbilstošus jautājumus un spēj noteikt traucējumu pakāpi.
3. Lai logopēds varētu kvalitatīvi strādāt, izmantojot izstrādātās korekcijas metodes, ir jābūt drošai komunikācijai ar vecākiem, lai sekmētu bērna runas attīstību, jo sadarbojoties mācību process kļūst vērtīgāks un tiek radīta labvēlīga vide.
4. Pandēmijas laikā daudziem logopēdam nācās mainīt nodarbības formu un sadarbības veidus, gan ar bērniem, gan ar vecākiem, no klātienes komunikācijas uz attālināto, lai bērnam tiktu nodrošināts nepārtraukts mācību un valodas attīstības process.
5. Pēc pētījumā apkopotās informācijas, izplatītākie komunikācijas veidi starp logopēdu un vecākiem pandēmijas laikā ir: telefona sarunas, e –pasti, zīmītes un pēc nepieciešamības video zvani.
6. Apkopojot literatūru un Cēsu Bērzaines pamatskolas–attīstības centra pirmsskolas iestādes pieredzi, lai turpinātu attīstīt bērna runu pandēmijas apstākļos izmanto: filmētās nodarbības, attālinātas nodarbības, izveidotas individuālas mapes, kuras var pildīt mājās un sūtīti uzdevumi e-pastos.
7. Pētījuma bāze ir specializētā PII, kur logopēds turpina strādāt pandēmijas laikā neatkarīgi no ierobežojumiem, tāpēc sadarbībai piekrita tikai viens vecāks, jo viņi nevēlas ārpus darba laika papildus iesaistīties.
8. Neatkarīgi no PII specifiskācijas, ir būtiski, lai vecāki ieklausās savā bērņā, spēj uzticēties pedagogiem, ja ir šaubas par bērna runas attīstību un laicīgi uzsākt korekcijas darbu sadarbojoties ar logopēdu.

9. Prasmīga un mērķim atbilstoša tehnoloģiju izmantošana mācību procesā, spēj motivēt bērnus mācīties, apgūt vēlamo un pilnveidot daudzas prasmes, to pierādīja pētāmā bērna aktīvā iesaiste attālinātajā nodarbībā platformā Zoom un pozitīva atgriezeniskā saite no bērna vecākiem.
10. Būtiski ir veikt bērna novērtēšanu pirms darba sākšanas un pēc darba veikšanas pēc atbilstošiem kritērijiem, lai varētu novērtēt progresu. Izvēlētie kritēriji: fonemātiskie priekšstati, fonemātiskā analīze un fonemātiskā sintēze objektīvi atspoguļo rezultātus, jo varēja redzēt pētāmā bērna uzlabojumus pēc sadarbības.
11. Izmantojot tehnoloģijas un izveidojot cieņpilnas attiecības ar bērnu, vecākiem ir iespējams uzlabot runas prasmes, ko apliecina pētījumā iegūtie rezultāti, ka pirms sadarbības uzsākšanas fonemātiskās izpētes izvērtēšana bija vērtējums 40 punkti, bet pēc sadarbības 46 punkti.
12. Darbā izvirzītā hipotēze apstiprinājās - fonētiski fonemātisko traucējumu korekcija būs sekmīga ja: pastāvēs sadarbība starp pedagogu, bērnu un ģimeni runas traucējuma novēršanā un sadarbojoties ar ģimeni, tiks atbilstīgi bērnu vajadzībām izmantotas tehnoloģijas.

Izmantotā literatūra

1. Aizporiete, I. (2012). *The Aspects of the Development of Children Speech in their Constructive Activity* (11-20). Rēzekne: Proceedings of the International Scientific Conference May 25th-26th.
2. Bethere, D (2020). *Priekšnosacījumi sekmīgai pārejai no pirmsskolas izglītības uz sākumskolas izglītību, tostarp iekļaujošās izglītības principa īstenošanai*. Liepājas Universitāte
[Ziņojums par pētījumu “Priekšnosacījumi sekmīgai pārejai no pirmsskolas izglītības uz sākumskolas izglītību, tostarp iekļaujošās izglītības principa īstenošanai” \(izm.gov.lv\)](#)
3. Dzintare, D., Stangaine, I. (2017) *Rotaļa – bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīga: RaKa,
4. Golubina, K. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: SIA Izglītības soli.
5. Hadaņonoka I., Hadaņonoka L. (2013). *Sociālā pedagoga palīdzība bērniem ar valodas sistēmas traucējumiem*. Rīga: SIA ”N.I.M.S”
6. Ilzīte, N. (2017). *Pirmsskolā*. >>>>> Nr.9 (49).
7. Jankovska, J., Prudņikova I. (2015) *The Family and Pre-school Collaboration Role for the Child’s Preparation to School*. Rēzekne: Proceedings of the International Scientific Conference.
8. Krauce, A. *Tehnoloģiju iespējas mūsdienu logopēdijā*.
Pieejams internetā (skat. 27.04.2021): [PLANŠETDATORI IZGLĪTĪBĀ \(logopedi.lv\)](#)
9. Lieģeniece, D. (1999). *Kopveseluma pieeja audzināšanā*. Rīga: RaKa.
10. Lūse, J., Miltiņa, I., Tūbele, S. (2020). *Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: RaKa.
11. Miltiņa, I. (2008). *Skolotāja logopeda darba mape*. Rīga: RaKa.
12. Puškarevs, I. (2001). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: RaKa
13. Rozenfelde, M. (2016). *Vecāku un logopēda sadarbība pirmsskolas izglītības iestādes bērnurunas traucējumu korekcijā* (138 -149). Rēzekne: Proceedings of the International Scientific Conference May 27th – 28th.
14. Rubene, Z. (2020). *Digitālā bērnība: padomi digitālās paaudzes audzināšanā*. LU open minded

15. Rubene, Z., Svece, A. (2019). *Development of critical thinking in education of 600darb: situation analysis and optimisation strategy* (411). Innovations, Technologies and Research in Education.
[itre-2019_28_Rubene.pdf \(lu.lv\)](#)
16. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Aogāds Zvaigzne ABC.
17. Špona, A. (2004). *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: RaKa.
18. Tauriņa, A. (2017). Pedagogu un vecāku sadarbība bērna vārda krājuma attīstības ietekmēšanai. No: Vulāne, A., Markus, D. (red.). *Bērnu valoda Latvijā 21. Gadsimtā, III*, (56. – 72.) Rīga: Zinātne
19. Tūbele, S. (2002). *Skolēna runas attīstības vērtēšana*. Rīga: RaKa.
20. Tūbele, S., Landra, T., Šūmana, I., Burčaka, M., Laganovska, E., Kušnere, S., Vīgante, R. (2013). *Metodiskais materiāls pedagogiem darbam ar izglītojamiem, kuriem ir mācīšanās traucējumi un redzes traucējumi*. Rīga: VISC.
21. Zīriņa, T. (2017). Pedagogu un vecāku sadarbība bērna vārda krājuma attīstības ietekmēšanai. No: Vulāne, A., Markus, D. (red.). *Bērnu valoda Latvijā 21. gadsimtā, III*, (144. – 154.) Rīga: Zinātne

Izmantotie avoti

1. Bezborodovs, N. (2019). *Kā viedierīces var ietekmēt bērna psihisko veselību*. Pieejams internetā:
[Kā viedierīces var ietekmēt bērna psihisko veselību. Skaidro psihiatrs Bezborodovs | Mammām un Tētiem \(mammamuntetiem.lv\)](#).
2. Kājiņa, D. (18. 05.2020). *Digitālo mācību materiālu sagatavošanā pirmsskolas izglītības iestādēm*. Pieejams internetā:
[Uzsākts projekts digitālo mācību materiālu sagatavošanā pirmsskolas izglītības iestādēm / Raksts / LSM.lv](#)
3. Грачева, Г. *Традиционные и нетрадиционные формы работы учителя-логопеда с родителями*. Pieejams internetā (sk. 17.03.2021) :
[Традиционные и нетрадиционные формы работы учителя-логопеда с родителями \(из опыта работы\). Воспитателям детских садов, школьным учителям и педагогам – Маам.ру \(maam.ru\)](#)

Pielikumi

1.pielikums. Vecāku atļauja

Vecāku atļauja

Es, Snardzate Astakovska-Dzliše (vecāka vārds, uzvārds) atļauju,
ka mans bērns Leondars Dzliše (bērna vārds, uzvārds) piedalās
Katrīnas Lienes Jansones, Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes, skolotājs –
logopēds programmas veidotajā pētnieciskajā darbā, kurš norisinās no 2021.gada janvāra līdz
2021.gada aprīlim un iegūtie dati tiks izmantoti un atspoguļoti diplomdarba saturā.

2021. gada februārī

(vecāka vārds, paraksta atbilstums)

2. pielikums. Skaņu izrunas pārbaude

17. Skaņu izruna				Vārdi, teikumi	Runas paraugi
Balsīgā	Nebalsīgā	Skanceņi	Divskanceņi		
S				sēne, desa, suns, skrūve, bikses, soma	+ + + + + +
				Sisenis sisina sausā smilgā.	+ + + +
Z				ezis, zvaigzne, roze, zeķe, zāģis, zīmulis	+ + + + + +
				Zane zīmē ar zīmulī.	+ + + +
C				cimdi, lācis, cepure, lec, cālis	+ + + + +
				Dacei jauna cepure un cimdi.	+ + + + +
Dz				dzenis, gredzens, dzied	+ + +
				Purvā daudz dzērveņu.	+ + +
Š				šalle, šķēres, muša, dakšiņa, kuš, lidmašīna	šalle + + + + + (2) šalle
				Pūšu tāšu tauri.	+ + +
Ž				žagata, eži, naži, žakete	+ + + +
				Vēžotāji noķērā dažus vēžus.	+ +
Č				kluči, buča, čūska, čības	+ + + +
				Eglē četri čiekuri.	+ + +
Dž				džemperis, pīlādži	+ +
				Džeks vāra pīlādžu džemu.	+ + + +
P				pankūkas, puķe, līpa, lapsa, pele	+ puķe + + +
				Pelīte pārkoda piparu.	+ + +
B				čības, bumba, ābols, bikses, banāns	+ + + + +
				Bērni spēlē bumbu.	+ + +
T				tomāts, torte, telefons, dators, mētelis, stāvēt	+ + + + + +
				Tince lej tasē tēju.	+ + + +
D				desa, dators, dejo, saldējums, dakšiņa, cimdi	+ + + + + +
				Daina plūc dilles.	+ + +
K				kājas, kaķis, bikses, konfekte, koks, karote, rok	+ + + + + + +
				Kaija skaļi klaigā.	+ + +
G				grāmata, zvaigzne, gludeklis, zirgs, gov, deg	+ + + + + +
				Gliemežim māja uz muguras.	+ + +
Ķ				zaķis, zeķes, puķe, ķemme, kaķis	zaķis, zeķis, puķe, ķemme, kaķis
				Kaķēns ķer peli.	+ + +

Skaņa [s]			Skaņa [š]		
S -	- S -	- S	Š -	- Š -	- Š
					
					
					
					

Skaņa [ķ]		Skaņa [č]		
Ķ -	- Ķ -	Č -	- Č -	- Č
				
				
				
Šķiņķis	Ķiķināt	Čuč		
				

3. pielikums. Nodarbības konspēkts

Fonētiski fonemātiskā nodarbība

Skaņas [S] un [Š] atšķiršana

Vecums. 6 gadi

Nodarbības ilgums 25 min

Individuālā 66odarbības

Mērķis. Skaņas [S] un [Š] nostiprināšana un atšķiršana 66odarb.

Uzdevumi:

- Atkārtot skaņas [S] un [Š] pareizu izrunu;
- Diferencēt 66odar [S] un [Š] vārda sākumā, vidū, beigās;
- Aktivizēt fonemātisko 66odarbī;
- Pilnveidot 66odarbī sīko 66odarbības66

Nodarbības gaita:

1. Sasveicināšanās

Bērns saliek plaukstas kopā tā, lai katrs pirksts atrod sev pāri (īkšķis pret īkšķi utt.). Visi pirksti pakāpeniski, sākot ar īkšķiem, saskaras. Veicot kustības ar pirkstiem var lietot sasveicināšanās vārdus (labrīt, labdien, sveiki).

2. Pirms sākam darbu izkustinām mēli.

Logopēds rāda mēlītes kārtis un bērns veic 66odarbības6666s vingrojumus.

“**Nepaklausīgā mēle**”. Nedaudz pavērt muti, brīvi nolikt mēli uz apakšlūpas un teikt

“pe, pe, pe” (ar platu e). Mēle plata, sānu malas pie lūpu kaktiņiem, noturēt 1-5s.

„**Pankūkas**”. Pasmaidīt, nedaudz atvērt muti, 66odarbī platu mēli uz apakšlūpas. Noturēt 5-10 s. Pēc tam mēli pakošļāt.

„**Izmazgāsim zobīņus**”. Atvērt muti, pasmaidīt, ar mēles galu patīrīt apakšējos zobus, kustinot mēli no vienas puses uz otru, no apakšas uz augšu.

„**Logu tīrītājs**” nedaudz pavērt muti un ar platu mēli apņemt augšlūpu. Kustināt to kā automašīnas logu tīrītāju. Virzīt mēli pa labi un pa kreisi.

Logopēds uzdod jautājumus – kur atrodas tava mēle pie 66odarb [S]?

Kur atrodas tava mēle pie 66odarb Š?

3. Paskaties pa logu. Klausies uzmanīgi. Kuri vārdi atbilst kad skaties ārā?

Vējš, saule, puķes, šalle, siers, sāls. (der izceltie vārdi)

4. Logopēds rāda ekrānā 67odarbī un nosauc to. Bērns uzmanīgi klausās, kurā 67odar saklausa 67odar [S] vai [Š] un paceļ kartīti ar burtu S vai Š. Logopēds nosauc attēlā redzamā nosaukumu, bērns atkārto.

Šalle, koks, ābols, šampūns, kaste, šokolāde, krēsls, vējš, saule.

5. Dinamiskā pause

Logopēds sauc vārdus, kuros ir skaņa [S] un [Š], bērns ja dzird 67odar [S] un palecas, ja dzird 67odar [Š] sasit plaukstu. Piemēram:

- Mašīna
- Lietus
- Saule

6. Uzmanīgi klausies, kur skaņa S vai Š ir 67odar (sākumā, vidū vai beigās). Logopēds rāda prezentāciju un bērns (ja tehnoloģija atļauj, pats ievieto apli atbilstošajā vietā).

Liels	Šalle
Zibens	mašīna
Saule	67oda
Māsa	šarms

--	--	--

7. Uz ekrāna salikti attēli. Bērnā jāaplūko attēli, kamēr skan pantiņš, bērnam acis jātaisa ciet un pantiņa laikā pazūd attēls. Bērnā jānoska kurš attēls pazudis. (Smaids pazūd).

Burvju cepurei ir vara, tā visu neredzamu dara,
Maziem rūķiem acis ciet, cepurīte darbos iet.
Krikum, krakum x2
67odarbības67 vaļā!
Kā vairs nav?

Atvadišanās

Bērns saliek plaukstu kopā tā, lai katrs pirksts atrod sev 67oda (īkšķis pret īkšķi utt.). Visi pirksti pakāpeniski, sākot ar īkšķiem, saskaras. Veicot kustības ar pirkstiem sauc – uz re-dzē-ša – nos!

Pārrunā

- kādas 67odarb šodien nostiprinājām? (bērnā jānosauc vismaz divi vārdi ar šīm skaņām)
- Kurš uzdevums tev sagādāja grūtības? (pa labi prezentācijā)
- Kurš padevās vislabāk?

Pašanalīze

Nodarbības gaitā secināju, ka tomēr ir arī kļūdas vārdos pašai, kā piemēram atrodās – tomēr jābūt atrodas.

Novēroju, ka nodarbības laika bērns grozās datorkrēslā, tāpēc nākamo nodarbību filmējot, sadarbībā ar vecākiem, lūgums būs krēslu statistiku izvēlēties.

Dinamiskajā pauzē bērns pilda 68odarbīb, filmējot nodarbību secināju, ka arī man vajadzētu pievienoties bērnam 68odarbīb pildīšanā – kad pareiza atbilde tiek sniegta, kopā ar bērnu vēlreiz to izpildīt.

Ļoti patika kopā ar bērnu, kā arī ar 68odarb palīdzību iemācīt bērnam jaunu prasmi – darboties ar peli, kas pašam sagādāja lielu gandarījumu.

Prieks, ka bērns jau saklausa savas kļūdas un tās atkārtoti un cenšas izrunāt 68odarbī.

Nodarbības beigās – atgriezeniskajā saitē – konspektā bija kā viens no jautājumiem – par kādām skaņām runājām, taču filmētajā nodarbībā, laikam, uztraukumā nepajautāju pašam bērnam, taču atgriezenisko saiti ieguvu piezvanot bērna mammai un pajautājot – ko viņš ir mācījies, viņš esot atbildējis, ka mācījās 68odarbī kustināt mēli pie 68odarb S un Š, arī rādīja mammai piemērus kā kustināt mēli un pārbaudīja vai mamma šo arī spēj.

Kopumā 68odarbības, manuprāt, izdevās, taču ir arī kur piestrādāt un mācīties no kļūdām.

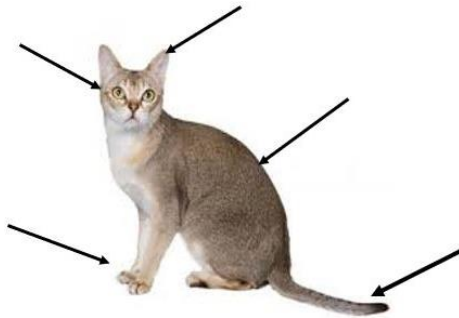
4. pielikums. Leksisko traucējumu noteikšanā

LIETVĀRDI

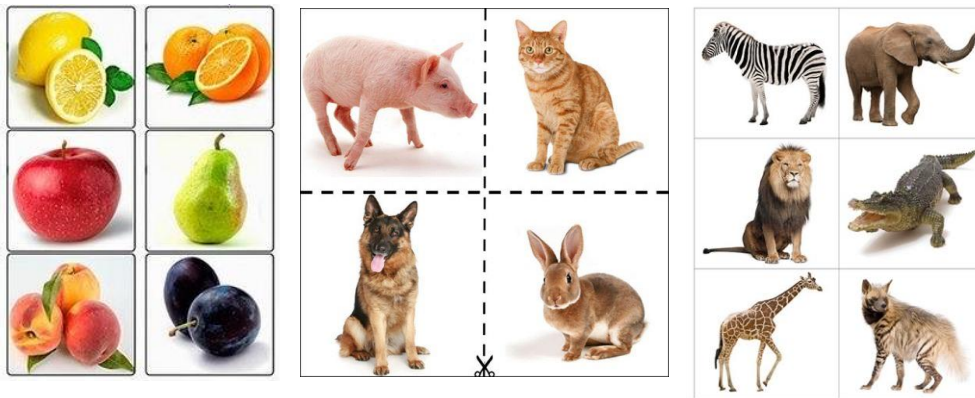
1.Uzd. Nosauc attēlā redzamos dzīvniekus

2.Uzd. Nosauc kaķa ķermeņa daļas

3.Uzd. Nosauc attēlā redzamo un nosaki kas tie ir (grupē).

DARBĪBAS VĀRDI

1.uzd

Suns gaida

Kaķis sēž

2.uzd.

Suns rej

Kaķis ņaud

Cūka rukšļ

3.uzd.Nosauc profesiju.

4.Uzd. Savieno vārdu ar pretēju nozīmi

5.Uzd. Prievārdi

UZ	VIRS	AIZ
ZEM	PIE	PRIEKŠĀ
BLAKUS	STARP	IEKŠĀ

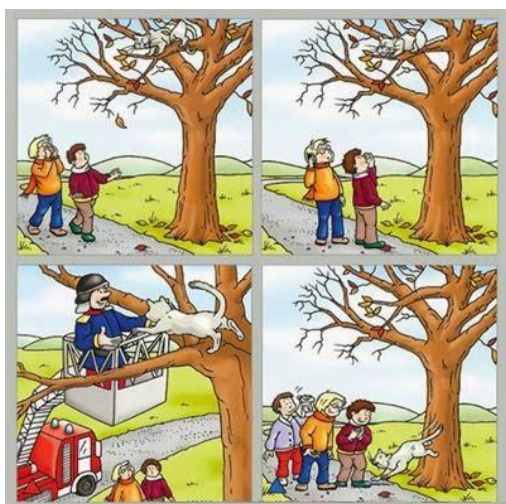
6.Uzd.

5.pielikums. Gramatisko traucējumu noteikšana

6.pielikums. Saistītās runas pārbaude

VALODAS KARTE		
Nr. p.k.		
1.	Vārds, uzvārds	G. E.
2.	Vecums	6 gadi
3.	Pirmsskolas izglītības iestāde	Cēsu Bērzaines pamatskolas-attīstības centra pirmsskolas grupā "Pīlādzītis".
4.	Logopēdijas nodarbību uzsākšanas datums	Prakses mēneša ietvarā
5.	Artikulācijas aparāta stāvoklis	Lūpas -plānas. Mēle- norma. Zobi- iztrūkst. Aukslējas – norma.
6.	Anatomiskā dzirde	Norma
7.	Valodas sapratne	Labi izprot instrukcijas, arī 2-3 pēc kārtas. Cēloņu un seku sakarības izprot.
8.	Vārdu krājums	Vārdu krājums vecumam atbilstošs.
9.	Vārdu krājuma apjoms	Lieto :darbības vārdus, īpašības vārdus, vietniekvārdus. Izdomā antonīmus.
10.	Teikumu konstrukcija	Sadomā teikumus par sižeta attēliem. Pārsvarā veido gramatiski pareizas konstrukcijas teikumus. Atvasina jaunus vārdus. Prot izdomāt teikumu pēc dotās shēmas.
11.	Saistītās runas raksturojums	Stāstījums par attēlu: Stāsta ar palīdzību. Atmiņas stāstījums: Atstāsta patstāvīgi. Stāstījumā izmanto saliktus sakārtotus teikumus. Attēlā nosauc: pārsvarā priekšmetus, dzīvas būtnes.
12.	Skaņu izruna	Izolēti visas skaņas artikulē pareizi. Pēc logopēda parauga vārdus un vārdu virknes atkārto precīzi. Saistītā runā parādās retas kļūdas mīkstināto līdzskaņu izrunā: Skaņu jaukšana (aizstāšana) ķ - č

13.	Fonemātiskā uztvere	Izprot fonemātiskās uztveres uzdevumus. Samērā labi saklausa skaņas vārda sākumā, vidū un beigās.
14.	Lasītprasme	Pazīst visus alfabēta burtus. Vārdus burto. Temps lēns. Grūtības sasaistīt zilbes.
15.	Rakstītprasme	Uzraksta vārdus pēc dotajiem priekšmetu attēliem. Rakstot veic skaņu analīzi. Veic to skaļi. Sarežģītākiem vārdiem ir burtu izlaidumi vārda vidū. Rakstot ievēro vienādu burtu izmēru.
16.	Pamatkrāsas	Prot nosaukt krāsas.
17.	Skaitis un skaitīšanas spējas	Skaita 15 apjomā, pazīst ciparus 1-10. Saliek ciparu rindu.
18.	Bērna raksturojums	Bērnam ir kustību traucējumi; daži fiziskie vingrojumi sagādā grūtības. Cenšas patstāvīgi darboties, tikt galā ar uzdevumu. Izmanto palīdzību, ja tā ir nepieciešama.

8.pielikums. Fonētiski fonemātiskā nodarbība

Fonētiski fonemātiskā nodarbība

Skaņas [Ƙ] un [Č] atšķiršana

Vecums 6 gadi

Nodarbības ilgums 25 min

Individuālā nodarbība

Mērķis. Skaņas [Ƙ] un [Č] nostiprināšana un atšķiršana vārdos.

Uzdevumi:

- Atkārtot skaņas [Ƙ] un [Č] pareizu izrunu;
- Diferencēt skaņu [Ƙ] un [Č] vārda sākumā, vidū, beigās;
- Aktivizēt fonemātisko uztveri;
- Pilnveidot pirkstu sīko muskulatūru

Nodarbības gaita:

1. Sasveicināšanās

Bērns saliek plaukstas kopā tā, lai katrs pirksts atrod sev pāri (īkšķis pret īkšķi utt.). Visi pirksti pakāpeniski, sākot ar īkšķiem, saskaras. Veicot kustības ar pirkstiem var lietot sasveicināšanās vārdus (labrīt, labdien, sveiki).

2. Pirms sākam darbu izkustinām mēli.

Logopēds rāda mēlītes kārtis un bērns veic ar rtikulācijas vingrojumus.

“**Nepaklausīgā mēle**”. Nedaudz pavērt muti, brīvi nolikt mēli uz apakšlūpas un teikt

“pe, pe, pe” (ar platu e). Mēle plata, sānu malas pie lūpu kaktiņiem, noturēt 1-5s.

„**Pankūkas**”. Pasmaidīt, nedaudz atvērt muti, izlikt platu mēli uz apakšlūpas. Noturēt 5-10 s. Pēc tam mēli pakošļāt.

“**Sētiņa**”. Pasmaidīt bez sasprindzinājuma, atsegt sakļautus zobus, it kā teiktu Ī. Noturēt 1-5 s.

“**Kaķa kūkums**”. Pielikt mēles galu pie apakšējiem priekšzobiem, mēles vidējo daļu celt uz augšu pret cietajām aukslējām. Noturēt 1-5s.

Logopēds uzdod jautājumus – kur atrodas tava mēle pie skaņas [Ƙ]?

Kur atrodas tava mēle pie skaņas [Č]?

3. Paskaties, tev uz galda stāv grozs ar mantām. Ņem pa vienam priekšmetam ārā, nosauc priekšmetu (ķirbis, ķirsis, ķemme, čiekurs, čūska, lāči, kaķis).

Logopēds uzdod jautājumu – kāda skaņas kopīgas? (Bērns mēģina nosaukt – logopēds pēc tam parāda uz ekrāna). Mēģini sagrupēt priekšmetus, pie skaņas [Ʒ] un pie skaņas [Č].

4. Dinamiskā pauze

Logopēds sauc zilbes, ja dzirdi zilbi ar skaņu [Ʒ] – sasit plauksts, ja dzirdi zilbi ar skaņu [Č] - apgriezies

ča, če, Ʒa, či, čo, Ʒi, ču, Ʒe, Ʒo, Ʒu

5. Uzmanīgi klausies, kur skaņa [Ʒ] vai [Č] ir vārdā (sākumā, vidū vai beigās).

Logopēds rāda prezentāciju un bērns (ja tehnoloģija atļauj, pats ievieto apli atbilstošajā vietā).

Ʒirsis, kaķis, čūska, lāči, moči, rūķis

--	--	--

6. Atrodi vārdu ar [Ʒ] un apvelc to, otrajā attēlā atrodi skaņu [Č] un apvelc (sk. 1. pielikumu).

Atvadīšanās

Bērns saliek plaukstus kopā tā, lai katrs pirksts atrod sev pāri (īkšķis pret īkšķi utt.). Visi pirksti pakāpeniski, sākot ar īkšķiem, saskaras. Veicot kustības ar pirkstiem sauc – uz re-dzē-ša – nos!

Pārrunā

- kādas skaņas šodien nostiprinājām? (bērnā jānosaukt vismaz divi vārdi ar šīm skaņām)
- Kurš uzdevums tev sagādāja grūtības? (pa labi prezentācijā)
- Kurš paveicās vislabāk?

pielikums Atrodi skaņu [Č]

Pašanalīze

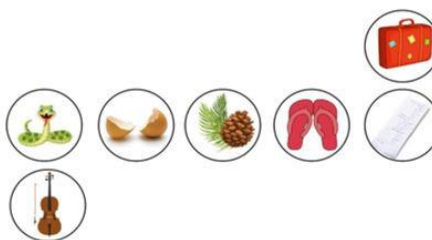
Nodarbība gāja raiti, tāpēc bija jāizmanto vēl viens materiāls. Nodarbības beigās – atgriezeniskajā saitē – ar katru nodarbību bērns arvien raitāk un precīzāk pro t izstāstīt ko esam darījuši un iemācījušies.

Kopumā nodarbības, manuprāt, izdevās, taču ir arī kur piestrādāt un mācīties no kļūdām.

Čārlijam ir

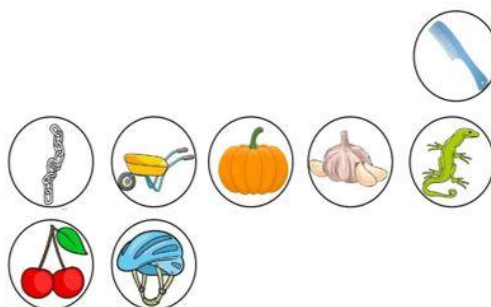
Seven empty circles for writing.

Kērstai ir

Seven empty circles for writing.

9.pielikums. Koriģējoši attīstošais plāns

	Skaņa [š]	Skaņa [s]
Izolētas skaņas atšķiršana	<p>* Lūpas pastieptas uz priekšu;</p> <p>* Zobu rindas izteikti tuvinātas;</p> <p>* Darbojas mēles priekšējā un vidējā daļa, mēles gals pie augšējo priekšzobu alveolām, mēles priekšējā daļa veido “kausiņu”;</p> <p>* Mīkstās aukslējas – paceltas;</p> <p>* Gaisa plūsma- silta, tā plūst caur vidējo un priekšējo artikulācijas centru (spraugām);</p> <p>* Balss saites - nevibrē</p>	<p>* Lūpas vieglā smaidā;</p> <p>* Zobu rindas izteikti tuvinātas;</p> <p>* Mēle – darbojas mēles priekšējā daļa, mēles gals pie apakšējiem priekšzobiem, mēles sāni pacelti pie augšējiem sānu zobiem, mēles vidū veidojas renīte;</p> <p>*Mīkstās aukslējas paceltas;</p> <p>*Gaisa plūsma – vēsa, plūst pa mēles renīti, caur spraugai</p> <p>*Balss saites - nevibrē</p>
Pēc akustiskām pazīmēm	Logopēds sauc dažādas zilbes, bērns paceļ burtu/attēlu kartīti, kad dzird skaņu [š] vai [s]. <i>Piemēram, si, re, tu, ša, šie, mo, nu, kā, sai, vau, trē, šur utt.</i>	
Pēc artikulācijas pazīmēm	Logopēds sauc zilbes, bērns tās atkārto, nejaucot skaņu izrunu	
	<p>šu – šo – še – ši – ša</p> <p>su – so – se – si – sa</p> <p>su – su – šu</p> <p>sa – sa – ša su – šu – su</p> <p>sa – ša – sa šu</p>	<p>su – su – su</p> <p>ša – sa – sa šu – šu</p> <p>ša – ša – sa – ša</p> <p>ša – sa šu – su – šu</p>
Skaņu atšķiršana zilbēs		
Skaņu atšķiršana vārdos, vārdu savienojumos	<p>1. Bērns pareizi atkārto logopēda nosauktos vārdus un vārdu savienojumus, pareizi parāda tos attēlos. <i>Piemēram, auša – ausa, šūna – sūna, aši – asi, šalle – salle, tumšs – tumss utt.</i></p> <p>2. Logopēds ar bērnu pārrunā izmaiņas vārdā, tā nozīmē (cits vārds vai tāda vārda nav). Piemēram ASI naži vai AŠI skrien.</p> <div style="text-align: center;"> </div> <p>3. Logopēds sauc vārdus, bērns paceļ burtu/attēlu kartīti, kad dzird skaņu [š] vai [s].</p> <p><i>Piemēram, siers, šalle, šokolāde, šodien, saime, siens (S) (S), šuvējs (Š) (S) utt.</i></p> <p>4. Logopēds iedod bērnam dažādas attēlu kartītes, bērns sašķiro tās, kārtējot stabiņos zem burta Š un S.</p>	

5. Logopēds sauc dažādus vārdus, vārdu savienojumus, bērns nosauc, kāda skaņa (un cik daudz) bija dzirdama – Š un/vai š.
6. Savienot attēlu ar to skaņu (burtu), ar kuru sākas attēls.
7. Veidot vārdu savienojumus, ar līniju savienojot atbilstošos vārdus.

Gaiša	bundzinieki
Seši	darbs
Tumši	siena
Svešs	soma
Šausmīga	šorti
Radošs	cilvēks

8. Izveidot salikteņus, savienojot vārdus vienā stabiņā ar attiecīgajiem vārdiem otrā stabiņā.

lietus	sakne
zils	vārds
trīs	akmens
rūgt	sargs
bārkstis	zaļš
smiltis	piens
īpašs	oga
ērķšķis	diena

Skaņu atšķiršana teikumos, saistītā runā

1. Iesaistīt teikumos iepriekš apgūtos vārdus un vārdu savienojumus, pareizi izrunājot katru vārdu!
Piemēram, Dušā šodien beidzās šampūns. Pa ielu brauc košas mašīnas. Kokos bija redzami pirmie sārtie ķirši.
2. Logopēds saka teikumu un bērns skaita, cik tur ir vārdu ar skaņu [š] vai [s].
Piemēram, Saulē sildās gaišie šuneļi. (2 vārdi ar š); Šodien šausmīgi sabijos! (2 vārdi ar š); Bišu māšu pieniņš ir ļoti veselīgs. (3 vārdi ar š)
3. Sakārto teikumā vārdus pareizā secībā

savu	Šiko.	dušā	šuneli	mazgāja	Sallija
un	mašīnas	Sergejs	No	Šons.	izkāpa
šortus.	uzšuva	sev	Šēra	tumšus	
4. Iemācīties un noskaitīt tautsdziesmas/dzejolišus, pareizi izrunājot skaņas [š] un [s].

Skaidram ūdenim dziļš dibins.

Tekošs ūdens ātri nesalst.

Kluss ūdens allaž dziļš.

Uguni pūšot neapdzēsīsi.

GALVOJUMS

Es, _____ apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā. Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u.c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors _____ (vārds, uzvārds) _____ (paraksts)

Datums: _____

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Diplomdarbs izstrādāts

LU _____

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors _____

(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs _____

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Diplomdarbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 2020.gada _____ sēdē, protokola Nr. _____

vērtējums _____
(vērtējums) (vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma
komisijas priekšsēdētājs _____
(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

(paraksts)